

MOZAIK
KERETTANTERVRENDSZER
A GIMNÁZIUMOK SZÁMÁRA
NAT 2003

EMBER ÉS TÁRSADALOM

TÖRTÉNELEM
TÁRSADALOMISMERET
ETIKA ÉS EMBERISMERET

9-12. évfolyam

Készítette:
Rákos Magdolna

A kerettantervrendszert szerkesztette és megjelentette:
MOZAIK KIADÓ – SZEGED, 2004

TARTALOM

BEVEZETÉS	3
Alap gondolatok, rendezőelvek, célok, feladatok	4
Javaslat műveltségi területünk tantárgyi rendszerére	4
TÖRTÉNELEM 9–12. ÉVFOLYAM	6
Bevezetés	6
Alapelvek és célok	6
9. évfolyam	7
I. Az őskor és az ókori Kelet	7
II. Az ókori Hellász	8
III. Az ókori Róma	8
IV. A kora középkor	9
V. A magyarság története az államalapításig	9
VI. Mindennapi élet, életmódtörténet	10
Követelmények	10
10. évfolyam	11
I. Az érett középkor	11
II. Az Árpád-kor	11
III. Késő középkor	12
IV. Magyarország a 14–15. században	13
V. Kora újkor (1490–1721)	13
VI. Magyarország története a kora újkorban (1490–1711)	14
VII. Mindennapi élet, életmódtörténet	15
Követelmények	16
11. évfolyam	16
I. A felvilágosodás kora (1721–1789)	16
II. Magyarország újjászerveződése a Habsburg Birodalom keretei között (1711–1790)	16
III. A polgári átalakulás kora (1776–1849)	17
IV. A polgárosodás kezdetei Magyarországon (1790–1847)	18
V. Forradalom és szabadságharc Magyarországon (1848–1849)	19
VI. A nemzetállamok és az imperializmus kora (1849–1914)	20
VII. A polgárosodás kibontakozása Magyarországon (1849–1914)	20
VIII. Mindennapi élet, életmódtörténet	21
Követelmények	22
12. évfolyam	22
I. Az első világháború és következményei.	
Magyarország részvétele az első világháborúban (1914–1920)	22
II. Két világháború között (1920–1939)	23
III. Magyarország a két világháború között (1920–1939)	24
IV. A második világháború, Magyarország részvétele a második világháborúban (1939–1945)	24
V. A jelenkor (1945–napjainkig)	25
VI. Magyarország a második világháború után (1945–napjainkig)	26
VII. Mindennapi élet, életmódtörténet	27
Követelmények	27
A tanulók értékelésének általános elvei, módszerei	27
Felkészítés a kétszintű érettségi vizsgára	27
A történelem érettségi vizsga célja	28
TÁRSADALOMISMERET 9–10. ÉVFOLYAM	29
Bevezetés	29
Célok és feladat	29
9. évfolyam	29
I. Állampolgári ismeretek	29
II. Társadalmi ismeretek	30
Követelmények	31

10. évfolyam	31
I. Gazdasági és vállalkozási ismeretek	31
II. Világgazdaság	32
III. Jelenismeret	32
Követelmények	33
EMBERISMERET ÉS ETIKA 11–12. ÉVFOLYAM	34
Bevezetés	34
Célok, feladatok	34
11. évfolyam	34
I. Az erkölcsi lény	34
II. Az erkölcsi cselekedet	34
III. Az etika megalapozása	35
IV. Az erények és a jellem	35
V. Személy és erkölcs	35
12. évfolyam	35
I. Társadalom és erkölcs	35
II. Vallás és erkölcs	36
III. Korunk erkölcsi kihívásai	36
Követelmények	36

BEVEZETÉS

A tanulók társadalmi környezetben való eligazodásához, szocializációjához ad gazdag lehetőséget az Ember és társadalom műveltségi terület. E műveltségi terület az emberrel nemcsak, mint társadalmi lény, hanem mint egyénnel, mint önálló személyiséggel is foglalkozik. Ennek megfelelően nemcsak társadalmi ismereteket, hanem emberismeretet is tartalmaz.

Kerettantervünk egy, a gimnáziumok számára javasolt kerettantervi változatot, lehetőséget mutat be, amely segítséget jelenthet iskolák, szakmai közösségek számára saját elképzeléseik megfogalmazásához, saját tanterveik elkészítéséhez.

Alapgondolatok, rendezőelvek, célok, feladatok

Az Ember és társadalom műveltségi terület tanításának alapvető célja az emberi élet sokoldalú megismertetése társadalmi összetettségében. Az emberi és társadalmi lét bemutatása oly módon, amely eligazít a múlt és jelen szövevényes világában. Segítséget ad az emberi és társadalmi jogok gyakorlásához, ugyanakkor a társadalmi kötelezettségek megértéséhez, elfogadásához is.

A kerettanterv a NAT és a közép- és emeltszintű érettségi követelmények alapján készült, figyelembe véve a NAT által kiemelt fejlesztési területeket. A célokat és feladatokat ezek köré csoportosítottuk.

- A tanulók ismerjék meg az alapvető emberi jogokat és tanulják meg tisztelni azokat, a saját környezetükből vett példák alapján legyenek képesek bemutatni azok érvényesülését vagy korlátait.
- Ismerjék meg, és tartsák tiszteletben mások véleményét, empatikus készségeket alakítsunk ki bennük, fogadják el a másságot nemcsak elvekben, hanem a saját mindennapi életükben.
- Ismerjék meg népünk történetét. Legyen fontos számukra a nemzeti közösséghez való tartozás, ezt azonban el tudják helyezni egy európai és globális viszonyrendszerben.
- Kialakítani bennük azt az igényt, hogy ismerjék meg a társadalmi együttélés szabályrendszerét, saját jogaikat és kötelességeiket, s mindezek birtokában élni tudjanak jogaikkal, felelős állampolgárként képesek legyenek részt venni a közügyek alakításában.
- Legyenek tisztában a társadalmi egyenlőtlenségek jelenlétével, de ugyanakkor képesek legyenek megérteni, hogy a nehéz helyzetben lévők nem feltétlenül önmaguk okolhatók, mindezekről függetlenül is szolidaritást alakítsanak ki a társadalom periferiáin élők iránt.
- Meg kell ismertetni őket azzal az összefüggéssel, hogy a társadalom biztonságának a természeti környezet megőrzése feltétele, és ez minden egyes emberre a maga körülményei között felelősséget ró.
- Megértetni velük, hogy a különböző kultúrák között nem állítható fel értéksorrend. Törekedni kell arra, hogy minél többel megismerkedjenek, hiszen minden nép a saját kultúrájával az egyetemes emberi kultúrát gazdagítja.

Javaslat műveltségi területünk tantárgyi rendszerére

Az Ember és társadalom műveltségi terület három aspektusa a történelem, a társadalomismeret és az emberismeret. Így ezen a területen a következő kerettantervek kidolgozására került sor.

- Történelem
- Társadalomismeret
- Etika és emberismeret

A műveltségi terület céljainak és feladatainak megvalósítását három egymással szoros kapcsolatban álló, mégis valamennyire elkülönülő tantárgy keretei között kívánjuk megvalósítani. A legjobb megoldásnak azt tartanánk, ha a három tantárgy tanítása, de legalább a Történelemé és a Társadalomismereté egy kézben összpontosulhatna, hiszen ez lehetőséget adna a kis óraszámú Társadalomismeret vagy Etika tantárgy óráinak szükség szerinti tömbösítésére, megoldható lenne, hogy egyes témakörök a legideálisabb módon kapcsolódjanak a történelem tanításához. Mindhárom tantárgy kerettanterve kidolgozásra került külön, de ez nem zárja ki az a lehetőséget, hogy az iskolák egy tantárgyként kezeljék a Történelmet és a Társadalomismeretet.

A tantárgyak évenkénti megosztására és az óraszámok kialakítására a következő elképzelést alakítottuk ki.

Tantárgy	Évfolyamok					
	9.	10.	11.	12.	11. emelt szint	12. emelt szint
Történelem	2 / hét 74 / év	2 / hét 74 / év	2,5 / hét 92 / év	3 / hét 96 / év	3 / hét 111 / év	3 / hét 111 / év
Társadalomismeret	1 / hét 37 / hét	0,5 / hét 18 / év	–	–	–	–
Etika és emberismeret	–	–	0,5 / hét 18 / év	0,5 / hét 16 / év	0,5 / hét 18 / év	0,5 / hét 16 / év

TÖRTÉNELEM

9–12. ÉVFOLYAM

Bevezetés

A kerettanterv a 2003. decemberében elfogadott, és 2004 szeptemberétől felmenő rendszerben bevezetésre kerülő NAT alapján készült, figyelembe véve az érettségi követelményeket.

A történelem tanítása az általános iskola 5. évfolyamán kezdődik. A korábban szorgalmazott lineáris történelemtanítás helyett a négyosztályos középiskolákban a 9. évfolyamon az őskor és az ókor tanítását kezdjük el ismét. Ez azt jelenti, hogy a középiskolai történelemtanítás az általános iskolában tanult ismeretekre épül, azonban a különböző képességek és készségek fejlesztésében jelentősen túllép az általános iskolai szinten.

A kerettanterv elsősorban gimnáziumok számára készült. Legfontosabb törekvése, hogy a történelem tantárgy segítségével nyújtson abban, hogy a diákok gondolkodó, a társadalmat értő és a társadalomban saját helyüket ismerő felnőttekké váljanak. Vegyenek örömmel részt a történelem megismerésében, s a történelemtanítás ne váljon pusztán az ismeretek mechanikus átadásává. A tantárgy hagyományos feladatain túl a kerettanterv célul tűzi ki, hogy a diákok maguk is vegyenek részt az összefüggések feltárásában, mert csak így szerezhetik meg azokat az alapvető készségeket és képességeket, melyek lehetővé teszik az önálló megismerést, az egész életet végigkísérő tájékozódást, tanulást és művelődést. Ezzel összhangban a kerettanterv a követelményeket nem tananyagtartalmakhoz, hanem különböző tevékenységformákban szerzett készségekhez és képességekhez köti.

Alapelvek és célok

- A tanulók kiegészítve általános iskolai ismereteiket, további ismereteket szerezzenek a magyar állam és a magyar nép történetének legfontosabb állomásairól, ismerjék meg a magyar történelem kiemelkedő személyiségeit.
- Szerezzenek ismereteket a határon túl élő magyarság történetéről, kultúrájáról, jelenlegi helyzetéről és gondjairól.
- Ismerjék meg a Magyarországon élő más nemzetiségű és vallású népek történelmét és kultúráját.
- Kiemelt feladatnak tekintjük a lakóhely, a közvetlen környezet múltjának, hagyományainak megismerését.
- Ismerjék meg tágabb hazánk, Európa történelmének jelentős állomásait és azokat a történelmi személyiségeket, akik fontos szerepet játszottak a történelmi események formálásában.
- Legyenek ismereteik az Európán kívüli civilizációkról.
- Fontos feladat az időben való tájékozódás képességének és készségének fejlesztése. Bármelyik történelmi esemény megismeréséről is van szó, a megértés alapvető feltétele, hogy a tanulók lássák egy-egyben a topográfiai és kronológiai adatokat. Tudniuk kell az események sorrendjét, fel kell ismerniük az egy időben zajló eseményeket. Tudniuk kell a legfontosabb események évszámait. Nem okozhat nehézséget számukra egyszerű kronológiai táblázatok elkészítése, kronológiai munkák használata. Legyenek képesek egyes kontinensek, országok, régiók és történelmi jelenségek eltérő időbeli ritmusának elemzésére.
- Fontos a történelmi térben való tájékozódás képességeinek továbbfejlesztése. A történelmi térképek olvasása, a terület és távolság kiszámítása és becslése, egyszerűbb térképvázlat önálló megrajzolása készség szintű tudássá kell, hogy váljon. Ismerjék fel a történelmi tér változásait, képessé kell válniuk a történelmi és földrajzi térképek összekapcsolására, a történelem eseményeinek és a természeti feltételek viszonyának érzékeltetésére. Mindezek gyakorlása alkalmat ad az ökológiai szemléletmód kialakítására, a történelmi jelenségek értelmezésében.
- Ismerjék meg a tanulók a különböző fajtájú elsődleges és másodlagos források kezelésének, elemzésének alapszabályait. Szerezzék meg a tájékozódás készségét könyvtárakban, kézikönyvekben, lexikonokban, atlaszokban, ismeretterjesztő folyóiratokban.
- Szerezzenek jártasságot az internetes keresőprogramok és a történelem anyagát hordozó CD-ROM-ok kezelésében.
- Tanuljanak meg az olvasmányokból lényegyet kiemelni, és legyenek képesek előadásokat önállóan jegyzetelni.

- El kell érniük, hogy a tanulóknak legyenek kérdéseik egy tárggyal, témával kapcsolatosan.
- Legyenek képesek összehasonlítani társadalmi és történelmi jelenségeket. A történelmi-társadalmi jelenségek ok-okozati viszonyai mindig összetettek. A diákoknak meg kell tanulniuk, hogy a történelemben nagyon ritkák az egyértelmű összefüggések. Okok és következmények bonyolult hálójában kell bemutatniuk és értelmezniük az egyének és csoportok indítékait, választási lehetőségeit és kényszerit is. Meg kell tanulniuk lényeges és lényegtelen elhatárolását.
- Az ismeretszerzési és feldolgozási képességek formálása elválaszthatatlan a kifejezőképességek fejlesztésétől. A tanulóknak el kell jutniuk az események elbeszélésétől, az elsődleges és másodlagos források pontos tartalmi ismertetésétől a beszámoló és kiselőadások élvezhető, követhető megtartásáig, a probléma felvetés, magyarázat, fejtegetés, következetes érvelés formáinak gyakorlati alkalmazásáig. A diákok ismerjék meg a vázlat és a feleletterv-készítés, a kivonatolás és jegyzetelés, a táblázatkészítés technikáit, illetve a szövegszerkesztő programok alkalmazását.
- Lehetőséget kell adnunk diagramok, grafikonok, elkészítésére, elemzésére, képi ismerethordozók gyűjtésére, válogatására, esetleg készítésére (fénykép, videó felvétel).
- A történelem tanítása különösen alkalmas más műveltségi területekkel való kapcsolattartásra. Az egyes művelődéstörténelmi korszakok megismerésén túl, a különböző korok épületein, képzőművészeti és irodalmi alkotásain, filmekben keresztül a diákok fontos ismeretekhez jutnak az egyes történelmi korokról. Ezeknek a bemutatása, szépirodalmi szövegek, filmek vizsgálata a történelmi hitelesség szempontjából fontos része kell, hogy legyen az ismeretszerzésnek.
- A természeti viszonyok alakulása, változása meghatározó szerepet játszhat a gazdasági, társadalmi viszonyok alakulásában, ez lehetőséget ad más természettudományos tárgyra épülő ismeretek alkalmazásán túl a környezettudatos szemlélet kialakítására.

Továbbiakban a témakörök tartalmi meghatározása mellett a kerettanterv a fejlesztési feladatok módszerekkel összefüggő aspektusaira tér ki elsősorban. Az egyes témaköröknél meghatározott órakeret magában foglalja az összefoglaló, rendszerező és számonkérő órákat is.

9. évfolyam

Évi órakeret: 74

Heti órakeret: 2

I. Az őskor és az ókori Kelet

Célok

- Az őskor tárgyalása során bemutatni a történelmi ismeretek esetlegességét, a tények többféle megközelíthetőségét, a szemléletből és a forrásanyag hiányosságából adódó különböző elképzeléseket.
- Az ókori Kelet tárgyalása egy sor alapfogalom (állam, törvény) tisztázását teszi szükségessé. A keleti társadalmak megismerése során fontos a térség és a korszak sokszínűségét bemutatni az öntözéses kultúráktól a nomádok világáig.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
<p>Az emberré válás és az őskőkor. Az újkőkor. Az újkőkor kiteljesedése. Lakóhelyünk az őskorban (helytörténelmi áttekintés). Az első civilizáció: a sumérok. Mezopotámia története (Kr. e. 2500–Kr. e. 612) Hammurapi törvénygyűjteménye (forráselemző óra). Egyiptom, a Nílus ajándéka. Kis országok – eltérő vonások. Az Újbabiloni és a Perzsa Birodalom. India, Kína.</p> <p>Összesen: 14 óra</p>	<p><i>Eltérő források összevetése:</i> A régészeti és néprajzi eredmények egybevetése.</p> <p><i>Ismeretterjesztő szövegek felhasználása – ellentétes nézetek feltárása:</i> Az emberré válás különböző interpretációinak összevetése.</p> <p><i>Tárgyi emlékek bemutatása élőszóban:</i> Múzeumi óra. Kiselőadás egy ókori épületről.</p> <p><i>Időszámítás:</i> Az egyiptomi és mezopotámiai történelem párhuzamba állítása. Időrendi táblázat készítése.</p> <p><i>Térképhasználat:</i> A neolitikum, a réz-, a bronz- és a vashasználat elterjedésének bemutatása.</p>

II. Az ókori Hellász

Célok

- A földrajzi környezet és a történelmi folyamatok kölcsönhatásának vizsgálata.
- A polisz születésének bemutatása.
- A polisz elemzése során bemutatni, hogy több évszázados fejlődés eredményéről van szó, és az általános vonások mellett minden polisznak voltak egyedi sajátosságai.
- Nagy figyelmet kell fordítani a történelmi személyiségek és a bölcselők, valamint a művészek szerepére.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
<p>A görög történelem kezdetei. A polisz születése. Az arisztokrácia és a démosz polgárjogi harca. A görög mitológia, a hitvilág. Spárta. A görög-perzsa háborúk. Az athéni demokrácia fénykora és bukása. Görög hétköznapiak, művészetek és tudományok. Az egységes Hellász – Nagy Sándor A hellenizmus kora.</p> <p>Összesen: 15 óra</p>	<p><i>Eltérő források összevetése:</i> Periklész a demokráciáról és a szövetségesek adóiról. <i>Ismeretterjesztő szövegek felhasználása:</i> Tanulói kiselőadás a görög művészetekről és tudományokról. <i>Lényegkiemelés:</i> Egyszerűsített ábra készítése a görög gyarmatosításról, az athéni és a spártai társadalomról. <i>Térképhasználát:</i> A földrajzi tényezők történelmi szempontú értékelése. Folyamatok ábrázolása térképvázlaton. Események nyomon követése (Nagy Sándor hadjáratai, görög-perzsa háborúk). <i>Vita rendezése:</i> Arisztokratikus és demokratikus kormányzás.</p>

III. Az ókori Róma

Célok

- Róma történelme hosszú időszakot ölel át, így lehetőség nyílik különböző történelmi folyamatok bemutatására, a gazdaság, a társadalom, a hitvilág átalakulásának a bemutatására.
- Róma kultúrája számos kultúra kölcsönhatásának eredményeként jött létre, s alakult át.
- Bemutathatjuk a kultúrák ötvöződésének pozitív jegeit.
- A társadalom-, politika-, gazdaság- és a vallástörténet mellé be kell emelnünk a római jogtörténet alapjait.
- Itt kell megismertetnünk diákjainkat a kereszténységgel, itt kell megalapozni ismereteiket a keresztény egyházszervezetről, és dogmákról, melyeket később kibővítenek.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
<p>Róma történelmének kezdetei. A köztársasági Róma. Itália meghódítása. A pun háborúk. A köztársaság válsága. Út az egyeduradalom felé. Az egyeduradalom létrejötte. Forráselemzés: Augustus önéletrajza. Római hétköznapiak, ünnepek. A császárság első századai. Hitvilág, tudományok, művészetek és a jog. A válság százada – a dominátus. A kereszténység születése. Forráselemzés: részletek az Újszövetségből. A Római Birodalom válsága és szétesése. A Nyugatrómai Birodalom bukása. A Kárpát-medence a római korban. Lakóhelyünk a római korban.</p> <p>Összesen: 21 óra</p>	<p><i>Ismeretterjesztő szövegek felhasználása:</i> Sulla, Caesar, Augustus különböző megítélése ókori szerzők művei alapján. <i>Vita:</i> Patriciusok és plebejusok ellentéte. Néppárti politikusok. Caesar és a szenátus. <i>Tárgyi emlékek bemutatása élőszóban:</i> A római építészet jellegzetes emlékeinek leírása képek segítségével. <i>Változások, történelmi folyamatok bemutatása:</i> Kiselőadás vagy folyamatábra, vázlat készítése a római történelmet átívelő kérdésekről. <i>Időszámítás:</i> A görög-római történelem időrendjének összevetése táblázatban. <i>Térképhasználát:</i> Tematikus térképek összevetése a történelmi folyamatokkal.</p>

IV. A kora középkor

Célok

- A kora középkor története több szálon fut. Fokozottan ügyelni kell a tananyag felépítésére.
- Kiemelt feladat a fogalmak pontos kialakítása, hiszen a most elsajátított alapokra lesz szükségünk középkori tanulmányaink során.
- A sokarcú kultúrák elemzéséhez többféle forrást kell felhasználnunk.
- Az írott források elsőbbsége mellett jelentős szerepe van a képeknek ábráknak, s nem utolsósorban a térképeknek.
- A párhuzamosan futó események és folyamatok fontossá teszik a térben és időben való jó tájékozódást.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Bevezetés – Európa születése.	<i>Ismeretterjesztő szövegek felhasználása:</i> Vitatott kérdések (morva állam, gazdasági fellendülés).
Új királyságok a Nyugatrómai Birodalom romjain. A Frank Birodalom.	<i>Lényegkiemelés:</i> Egyszerűsített ábrák készítése a hűbéri rendszerről.
A pápaság létrejötte – a népvándorlás újabb hulláma.	<i>Tárgyi emlékek bemutatása előszóban:</i> A kora középkori gazdálkodás ismertetése fényképek, korabeli tárgyak segítségével. A hajózás vagy a fegyverzetnek az egybevetése a hasonló funkciójú római kori eszközökkel.
Válság és fellendülés Nyugaton. A Keletrómai Birodalomtól Bizáncig.	<i>Változások, történelmi folyamatok bemutatása:</i> A társadalom, a gazdaság, a fegyverzet, az egyház átalakulásának nyomon követése.
Európa keleti régiója.	<i>Időszámítás:</i> Régiók fejlődésének ábrázolása összehasonlító időrendi táblázattal.
Az Iszlám megjelenése.	<i>Térképhasználat:</i> Az egyes régiók felismerése falitérképen, atlaszon, ezeknek sematikus ábrázolása.
Összesen: 9 óra	

V. A magyarság története az államalapításig

Célok

- Tudatosítani kell, hogy a korszakról alkotott kép jórészt feltevéseken alapul, s a kevés adat többféleképpen összerakható. A számos ellentétes felfogás jó alkalmat ad a vitára, ahol mind az ismeretek alkalmazására, mind a kifejezőkészségek, mind az egymás iránti tisztelet fejlesztésére mód nyílik.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Bevezetés – Bevezetés a magyar őstörténet – kutatásba.	<i>Eltérő források összevetése:</i> Régészeti, nyelvészeti és írásos források összehasonlítása. Az eltérő eredmények okainak megvitatása.
A magyar őstörténet kezdetei.	<i>Ismeretterjesztő szövegek felhasználása – ellentétes nézetek feltárása:</i> Az őshaza helyének meghatározása különböző munkákban. A magyar orientalisztika bemutatása. Korabeli utazók és krónikáírók véleményei a magyarságról.
Népünk vándorlása a puszta.	<i>Vita rendezése:</i> Érvek és ellenérvek a magyarság finnugor vagy török eredetének kérdésében.
A honfoglalás.	A honfoglalás kérdései. A honfoglalók lélekszáma.
A letelepedéstől az államalapításig.	<i>Lényegkiemelés:</i> Leegyszerűsített ábra készítése a finnugor népek családjáról, István államszervezetéről.
Helytörténeti áttekintés.	<i>Tárgyi emlékek bemutatása előszóban:</i> A nomád fegyverzet és öltözet ismertetése.
	Múzeumlátogatás.
	<i>Időszámítás:</i> A magyar és az egyetemes történelem korabeli eseményeinek összehasonlítása.
Összesen: 8 óra	<i>Térképhasználat:</i> Népünk vándorlásának, a kalandozásoknak nyomon követése térképeken.

VI. Mindennapi élet, életmódtörténet

Célok

- Az ajánlott öt téma közül kettőt kötelező feldolgozni, de ha módunk van rá érdemes a többi témát is érinteni. A feldolgozás történhet év közben, de tehetjük ezt év végén is, kapcsolódva az év végi ismétléshez és a múzeumlátogatásokhoz.
- Ezekben a témakörökben nem az új ismeretszerzés dominál, hanem az ismeretek elmélyítése, az öntevékeny ismeretszerzés (források, ábrák, képek, térképek, önálló anyaggyűjtés). A feldolgozás során előtérbe kerülhetnek a tanulói tevékenységek: a forráselemzés, az ábrák, térképek leolvasásának és készítésének gyakorlása.
- Szabad teret kell engednünk a diákoknak, hogy szabadon fejthessék ki e témákban gondolataikat, gyakorolva az élőbeszédet, az érvelést.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
<p>Az ember és a természet kapcsolata a mítoszokban.</p> <p>Tömegszórakoztatás az ókorban.</p> <p>A család az ókori kultúrákban.</p> <p>Az iskola az ókorban.</p> <p>Eltérő elméletek, mítoszok a magyarság őstörténetéről.</p>	<p><i>Eltérő források összevetése:</i> Mindegyik témában elemezhetőek különféle képi, írásos, tárgyi és nyelvészeti források.</p> <p><i>Ismeretterjesztő szövegek felhasználása – ellentétes nézetek feltárása:</i> Mindegyik témában kiemelt fontossága van a szabad és öntevékeny (könyvtár, internet) anyaggyűjtésnek.</p> <p><i>Vita rendezése:</i> Mindegyiknél megvitathatóak a különbségek. Az ellentétes történeti nézetek az ötödik témában szembesíthetők.</p> <p><i>Tárgyi emlékek bemutatása élőszóban:</i> Mindegyik témában kiemelt fontossággal bír: egyszerű tárgytól (palatábla) az építészeti alkotásokig terjedhet a bemutatás.</p> <p><i>Időszámítás:</i> Az érintett konkrétumok időbeli elhelyezése.</p> <p><i>Térképhasználat:</i> Az érintett birodalmak, városok térbeli elhelyezése.</p>
Összesen: 7 óra	

Követelmények

- A tanulók legyenek képesek egyszerűbb tárgymásolatokat, íratlan forrásokról készült fényképeket, vázlatrajzokat (pl. régészeti lelőhelyről) forrásként értelmezni; rövid (kb. 10-20 sornyi) ókori forrásrészleteket feldolgozni.
- Tudjanak anyagot gyűjteni az iskolai könyvtárban és kisebb közkönyvtárakban tanári és könyvtárosi segítséggel megadott egyszerű témákhoz.
- Legyenek képesek egyszerű elbeszélő források kritikai elemzésére tanári irányítással, valós tartalmuk és belső ellentmondásaik felismerésére.
- Legyenek képesek jól felépített tanórai feleletekre, összefoglaló beszámoló előadására.
- Legyenek képesek alkalmazni a történetiségben a keresztény időszámítást.
- Tudjanak történelmi eseményeket, folyamatokat leolvasni a középiskolában használatos történelmi atlasz megfelelő lapjáról.
- Képesek legyenek történelmi jelenségek számszerűségének felbecsülésére vagy megmérésére történelmi térképen.

10. évfolyam

Évi óraszám: 74

Heti óraszám: 2

I. Az érett középkor

Célok

- A korszak jelentős eseménysorozatai mögött a diákok lássák ezen történések hatásait az európai fejlődésre.
- Lássák a nyugat-európai városfejlődés főbb sajátosságait, a technikai, gazdasági előrelépés, és az önkormányzatok létrejöttének jelentőségét.
- Ismerjék meg az egyes régiók alapvető sajátosságait, az összekötő és elválasztó tulajdonságokat.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A középkori egyház és az uralkodói hatalom Európában.	<i>Eltérő források összevetése:</i> Írott források és térképek egybevetése. Ábra és írott forrás elemzése.
A keresztes háborúk.	<i>Ismeretterjesztő szövegek felhasználása – jegyzetek, kiselőadások készítése:</i> A középkor technikai forradalmának ismertetése. A román és gót művészet bemutatása képek és rajzok segítségével.
A városok születése.	
A rendiség kialakulása a 11–13. században.	<i>Vita rendezése:</i> Pápaság és császárság. Eretnekek és az egyház. A kettős igazság problémája.
Közép- és Kelet-Európa, a Balkán a 11–13. században.	<i>Lényegkiemelés:</i> Folyamatábra készítése a gazdasági fejlődésről, a rendiség kialakulásáról.
Művelődés a 11–13. században.	<i>Tárgyi emlékek bemutatása élőszóban:</i> Lovagi fegyverzet, torna, középkori város bemutatása.
Hétköznapi élet a 11–13. században.	<i>Változások, történelmi folyamatok bemutatása:</i> A gazdaság, a társadalom, a művészetek fejlődési ívének bemutatása.
Összesen: 10 óra	<i>Időszámítás és térképhasználat:</i> Térkép vázlat készítése az európai régiókról összehasonlító kronológiai táblázattal kiegészítve.

II. Az Árpád-kor

Célok

- A témakör hangsúlyosan alapozó jellegű. Számos most tárgyalt intézmény és tisztség átalakulva ugyan, de végigkíséri szinte az egész magyar történelmet. Ezek pontos kidolgozása kiemelt feladat. A korszak megítélésében számos kérdésben eltérő álláspontok találhatók meg a szakirodalomban. Törekedni kell ezek érzékeltetésére.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Szent István országa.	<i>Eltérő források vagy ellentétes források összevetése:</i> Törvények egybevetése. Ábrák és szövegek megfeleltetése.
Harcok az új rend megszilárdításáért.	
Szent László és Könyves Kálmán uralkodása.	<i>Források és szerzőik viszonya, forrásértéke:</i> Anonymus forrásértéke. Rogerius a tatárjárásról.
A küzdelmes 12. század.	Tamás érsek a tatárjárásról.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
<p>II. András és az Aranybulla.</p> <p>A tatárjárás.</p> <p>Széteső királyi hatalom –egységesülő társadalom.</p> <p>Környezetünk az Árpád-korban.</p> <p>Összesen: 10 óra</p>	<p><i>Ismeretterjesztő szövegek felhasználása – jegyzetek, kiselőadások készítése:</i> Az Árpádkor művészete. A mindennapok. A magyarországi román és gót művészet bemutatása.</p> <p><i>Vita rendezése:</i> A tatárok kivonulásának okai.</p> <p><i>Lényegkiemelés:</i> Leegyszerűsített ábra készítése a magyar társadalom fejlődéséről, a magyar államszervezet működéséről.</p> <p><i>Tárgyi emlékek bemutatása előszóban:</i> Az Árpád-kori fegyverzetek. A Képes Krónika illusztrációinak bemutatása.</p> <p><i>Változások, történelmi folyamatok bemutatása:</i> A gazdaság, a társadalom, a művészetek fejlődésének bemutatása.</p> <p><i>Időszámítás és térképhasználat:</i> Térkép vázlat készítése Magyarország területének alakulásáról, az etnikai viszonyok változásáról. A vándormozgalmak, a bányászat, a kereskedelmi utak bemutatása térkép vázlaton.</p>

III. Késő középkor

Célok

- A 14. század nagy válsága kapcsán fel kell tárni a bonyolult folyamat minél több tényezőjét: okait, lefolyását, és következményeit. Tudatosítani kell, hogy a válságból Európa nyugati fele megtalálta a kivezető utakat, s a következő század már ismét a fellendülés időszaka.
- A humanizmust és reneszánszt is összefüggéseiben, hatásaiban kell vizsgálni.
- A korszak történetét csak az egyes régiók sajátosságainak kiemelésével tudjuk bemutatni: Nyugaton a rendi monarchiák megerősödését, Közép-Európában a rendi államok létrejöttét, Kelet-Európában a despotikus orosz állam felemelkedését s a tatár uralom megrendülését emelhetjük ki. A balkán történetét az oszmán előretörés határozza meg.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
<p>Nyugat-Európa válsága (éhínség, járványok, háborúk).</p> <p>Itália, a humanizmus és a reneszánsz.</p> <p>Az angol, a francia és a spanyol rendi monarchia felemelkedése.</p> <p>A német császárság és a pápaság hanyatlása.</p> <p>A közép- és kelet-európai régió államai.</p> <p>Az Oszmán Birodalom terjeszkedése.</p>	<p><i>Eltérő források összevetése:</i> A válság elemzése szöveg, táblázat és térkép vázlat segítségével.</p> <p><i>Ismeretterjesztő szövegek felhasználása – ellentétes nézetek feltárása:</i> A százéves háború angol és francia szemmel.</p> <p><i>Vita rendezése:</i> Táboriták és kelyhesek. Reformerek és maradiak a konstanzi zsinaton.</p> <p><i>Lényegkiemelés:</i> Leegyszerűsített ábra készítése a százéves háborúról, az oszmán terjeszkedésről.</p> <p><i>Tárgyi emlékek bemutatása előszóban:</i> Tűzfegyverek, korabeli királyi udvar, új találmányok bemutatása előszóban képek, esetleg saját készítésű rajzok segítségével.</p>

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
<p>Összesen: 9 óra</p>	<p><i>Változások, történelmi folyamatok bemutatása:</i> A válság, a gazdaság, a központosítás bemutatása. Az orosz és az oszmán terjeszkedés nyomon követése.</p> <p><i>Időszámítás:</i> A régiók időbeli mozgásainak megfeleltetése.</p> <p><i>Térképhasználat:</i> A régiók meghatározása falitérképen vagy atlaszon.</p>

IV. Magyarország a 14–15. században

Célok

- Be kell mutatni hazánk helyzetét a közép-európai régióban, hogy a diákok felismerhessék fejlődésünk közép-európai sajátosságait, ugyanakkor legyenek tisztában a Nyugathoz fűződő szálakkal.
- Alakuljon ki tiszta kép a korszak társadalmi fejlődéséről, a magyar rendiség kialakulásának folyamatáról. Ennek összefüggéseiben lássák a törökkel folytatott évszázados küzdelem jelentőségét, s az erőviszonyok folyamatos változását.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
<p>Károly Róbert, a királyi hatalom helyreállítója.</p> <p>Nagy Lajos.</p> <p>Luxemburg Zsigmond fél évszázada.</p> <p>A magyar rendi állam és a török párharca – Hunyadi János.</p> <p>Mátyás, a nagyhatalmú király.</p> <p>Mátyás, a hódító.</p> <p>Környezetünk a 14–15. században.</p> <p>Összesen: 8 óra</p>	<p><i>Eltérő források összevetése:</i> Írott források és térképek egybevetése (Nándorfehérvár ostroma).</p> <p><i>Források és szerzőik viszonya, forrásértéke:</i> Zách Klára a Képes Krónikában.</p> <p><i>Ismeretterjesztő szövegek felhasználása – jegyzetek, kiselőadások készítése:</i> Az Anjouk, Zsigmond vagy Mátyás udvarának bemutatása. A török és a magyar harcmodor ismertetése.</p> <p><i>Vita rendezése:</i> Hunyadi László elítélése. Mátyás nyugati politikájának értékelése.</p> <p><i>Lényegkiemelés:</i> Folyamatábra készítése a magyar rendiség kialakulásáról.</p> <p><i>Tárgyi emlékek bemutatása élőszóban:</i> A bányászatban és a pénzverésben használt eszközök.</p> <p><i>Változások, történelmi folyamatok bemutatása:</i> A gazdaság és a népesség fejlődésének elemzése ábrák, térképvázlatok segítségével.</p> <p><i>Időszámítás és térképhasználat:</i> A törökellenes harcok nyomon követése. Térképvázlat készítése Magyarország ásványkincseiről és kereskedelméről.</p>

V. Kora újkor (1490–1721)

Célok

- A kora újkorban az európai régiók közötti különbségek ismét erőteljesen megnőttek. Diákjaink számára tudatosítani kell a változások irányát s ezzel összefüggésben az egyes régiók egymásra hatását.
- Az abszolutizmus tárgyalása során a diákoknak látni kell az általános jellemzők mellett milyen eltérő vonások jelentkeznek.
- A reformáció tárgyalása során igyekezni kell a toleráns légkör kialakítására az egyes felekezetek tárgyalása során. Ki kell térni a katolikus megújulás ismertetésére.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
<p>A nagy földrajzi felfedezések és hatásuk.</p> <p>A Habsburg–Valois párharc.</p> <p>A reformáció kezdetei.</p> <p>Reformáció és katolikus megújulás.</p> <p>A tőkés gazdaság kibontakozása – a Tudorok kora Angliában.</p> <p>Németalföld.</p> <p>A Német-római Birodalom és a harmincéves háború.</p> <p>Az angol forradalom.</p> <p>Francia abszolutizmus- hatalmi politika.</p> <p>Lengyelország, a Baltikum és Oroszország a 16–17. században.</p> <p>Az Oszmán Birodalom és Ázsia a 15–17. században.</p> <p>Változó gondolkodás, változó élet. A tudományos világkép kialakulása.</p> <p>Összesen: 14 óra</p>	<p><i>Eltérő források összevetése:</i> Írott források, térképek és képek egybevetése.</p> <p><i>Források és szerzőik viszonya, forrásértéke:</i> Angol parasztléve a bekerítések idején. Luther pontjai. Nantes-i edictum.</p> <p><i>Ismeretterjesztő szövegek felhasználása – jegyzetek, kiselőadások:</i> A korszak jelentős személyiségeinek életének és munkásságának bemutatása kiselőadások során. A művészetek és tudományok főbb irányzatainak és képviselőinek bemutatása alkotásaik segítségével.</p> <p><i>Vita rendezése:</i> A reformáció egyes irányzatai és a katolikusok közötti hitvita rendezése.</p> <p><i>Tárgyi emlékek bemutatása előszóban:</i> Az Európán kívüli világ jellegzetességeinek bemutatása képanyag segítségével.</p> <p><i>Változások, történelmi folyamatok bemutatása:</i> A gazdaság és a népesség fejlődésének elemzése ábrák és térképvázlatok segítségével.</p> <p><i>Időszámítás és térképhasználat:</i> Térképvázlat készítése az egyes régiókról, a felekezeti viszonyok változásáról.</p>

VI. Magyarország története a kora újkorban (1490–1711)

Célok

- Magyarország két évszázadon át vívta élethalálharcát a törökkel. Diákjainkban tudatosítanunk kell a nemzedékről nemzedékre szakadó, egyre megoldhatatlanabb probléma szorítását, az egyértelmű helyes válaszok lehetetlenségét. Legyenek tisztában azzal, hogy Magyarország két világbirodalom ütközőzónájába került, s csak e két nagyhatalom erőviszonyainak megváltozása tette lehetővé a helyzet megoldását.
- Lássák a pártokra szakadó magyarság indítékait, az elválasztó és az összekötő kapcsolatokat. Meg kell érteniük a rendiség és az abszolutizmus magyarországi szembenállásának bonyolult szövevényét, a rendi és a nemzeti érdekek összefonódását és annak korlátait is.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
<p>A Jagelló-kor.</p> <p>Magyarország romlása.</p> <p>Az ország három részre szakadása.</p> <p>Várháborúk.</p> <p>A királyi Magyarország és a hódoltság.</p>	<p><i>Eltérő források összevetése:</i> Írott források, térképek, képek egybevetése (mohácsi csata).</p> <p><i>Források és szerzőik viszonya, forrásértéke:</i> Kőszeg ostroma keresztény és oszmán szemmel. Pázmány a rendi jogokról. Zrínyi halála.</p> <p><i>Ismeretterjesztő kiadványok felhasználása:</i> A várháborúk jellegzetességeinek bemutatása.</p>

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
<p>Erdély.</p> <p>A reformáció megjelenése Magyarországon. A tizenöt éves háború és a Bocskai szabadságharc.</p> <p>A magyar rendek és a Habsburg dinasztia.</p> <p>A török kiűzése – Magyarország a dunai monarchiában.</p> <p>A Rákóczi-szabadságharc.</p> <p>Gazdaság, társadalom, népesség a 16–17. században.</p> <p>Környezetünk a 17. században</p> <p>Összesen: 16 óra</p>	<p><i>Vita rendezése:</i> Ferdinánd vagy Szapolyai hűségén? Fráter György megítélése. Kurucok és labancok. A szatmári béke megítélése.</p> <p><i>Lényegkiemelés:</i> Leegyszerűsített ábra készítése (gazdaság, etnikai viszonyok).</p> <p><i>Tárgyi emlékek bemutatása előszóban:</i> Fegyverek, mezőgazdasági eszközök, ötvöstárgyak bemutatása képek alapján, előszóban.</p> <p><i>Változások, történelmi folyamatok bemutatása:</i> A gazdaság és a népesség fejlődésének elemzése ábrák és térképvázlatok alapján. A felekezeti változások nyomán követése térkép segítségével.</p> <p><i>Időszámítás és térképhasználat:</i> Összehasonlító időrendi táblázat készítése a három részre szakadt ország történeteiről, valamint az egyetemes történeti szinkronról. Térképvázlatok készítése.</p>

VII. Mindennapi élet, életmódtörténet

Célok

- A javasolt témákat év közben és év végén is feldolgozhatjuk.
- A külön kiemelt anyagrészekben nem az ismereti elemek dominálnak, hanem az elmélyült megközelítés, az öntevékeny feldolgozás (a források, ábrák, képek, térképek, önálló anyaggyűjtés).

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
<p><i>A tanév során az alábbi témák közül legalább kettőt kötelező feldolgozni.</i></p> <p>Érdekérvényesítés és érdekvédelem a középkorban (kommunák, céhek, egyetemek).</p> <p>Éghajlat és történelem (pl. az ún. kis jégkorszak hatása).</p> <p>Bűn és bűnüldözés a középkorban.</p> <p>A kora újkori állam fejlődésének sajátosságai: az abszolutizmus.</p> <p>Összesen: 7 óra</p>	<p><i>Eltérő források összevetése:</i> Törvények, perleírások és képi források összevetése.</p> <p><i>Ismeretterjesztő kiadványok felhasználása:</i> Az önálló diákmunka alapja: szakirodalom, CD-k, internet.</p> <p><i>Vita rendezése:</i> Diákok vezetésével a tanulók által feltárt ellentmondások közös megvitatása.</p> <p><i>Lényegkiemelés:</i> Az előadásokat, ismertetőket tartó, vitákat vezető diákok összesítőket, táblázatokat készítenek.</p> <p><i>Tárgyi emlékek bemutatása előszóban:</i> A tárgyalt témák tárgyi emlékeinek élményszerű bemutatása képek segítségével.</p> <p><i>Változások, történelmi folyamatok bemutatása:</i> A feldolgozott témák fő ívének kiemelése csoportosan vagy egyénileg tanári segítséggel.</p> <p><i>Időszámítás:</i> Összehasonlító időrendi táblázat készítése a tárgyalt témában.</p> <p><i>Térképhasználat:</i> Térképvázlatok készítése a témákhoz.</p>

Követelmények

- A tanulók ismerjék fel a tananyagban szereplő fontosabb középkori és kora újkori tárgyi emlékeket, legyenek képesek azokat értelmezni előszóban vagy írásban.
- Képesek legyenek a források és a tankönyvi szöveg egybevetésére, az eltérések okainak feltárására.
- Tudjanak néhány címből álló bibliográfiákat készíteni az iskolai és a közkönyvtárak felhasználásával kiselőadások, vitaindítók számára, tanári útmutatás alapján.
- Képesek legyenek történelmi folyamatokat, korszakokat felismerni, megkülönböztetni.
- Tudjanak jól felépített, szabadon előadott feleletet vagy előadást tartani történelmi témáról (lecke, fejezetrészt, leckéken átívelő folyamatok, összehasonlítások stb.).
- Tudjanak ábrákat, térképeket és egyéb már tanult ismerethordozókat értelmezni előszóban rövid felkészülés után.
- Legyenek képesek a világ-, az európai és a magyar történelem korszakainak szinkronban látására.
- Használják a tankönyvek, munkafüzetek kronológiáit.
- Képesek legyenek történelmi események, folyamatok részleteinek leolvasására a középiskolában használatos történelmi atlasz és a falitérkép megfelelő lapjáról.
- Tudják a tematikus történelmi térképek adatait összehasonlítani tanári segítséggel, s ebből következtetéseket levonni.

11. évfolyam

Évi óraszám: 92

Heti óraszám: 2,5 óra

I. A felvilágosodás kora (1721–1789)

Célok

- A tanulóknak legyen képük Európa társadalmi, gazdasági, politikai viszonyairól.
- Értsék meg, hogy a felvilágosodás olyan mozgalommá vált a 18. század második felére, mely szakítani akart a hagyományos eszmékkel, a katolikus vallás intézményrendszerével, társadalmi és gazdasági reformokat hirdetett, egy új erkölcsű, emberközpontú világot akart létrehozni. A felvilágosodás hamarosan eszmeáramlattá változott át, melynek arculata térben és időben eltérő jellegű öltött.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
<p>Európa általános jellemzői a 18. században. A Felvilágosodás eszmeköre és szakaszai. Az abszolutizmus válsága Franciaországban. A felvilágosult abszolutizmus: Ausztria és Poroszország a 18. században. Az új keleti nagyhatalom: Oroszország. Lengyelország felosztása. Kultúra, művelődés, életmód.</p> <p>Összesen: 7 óra Emelt szinten: 13 óra</p>	<p><i>Írott források értelmezése, feldolgozása:</i> Locke, Montesquieu, Rousseau.</p> <p><i>Ismeretterjesztő szövegek felhasználása – kiselőadások tartása:</i> II. Katalin. II. Frigyes.</p> <p><i>Vita rendezése:</i> A felvilágosodás képviselőinek érvei.</p> <p><i>Időszámítás és térképhasználat:</i> Térképvázlat készítése az európai régiókról összehasonlító kronológiai táblázattal kiegészítve. Térképvázlat készítése Lengyelország felosztásáról.</p>

II. Magyarország újjászerveződése a Habsburg Birodalom keretei között (1711–1790)

Célok

- Meg kell ismertetni a tanulókkal a Habsburg Birodalom összetételét, szervezeti és működési mechanizmusát, belső erőviszonyait, hogy reálisan tudják értékelni Magyarországnak a Birodalmon belüli helyzetét. Reális képet kell nyújtani az ezen a kereten belüli alternatívákról és politikai koncepciókról. Ennek tudatában kell megítélni a Habsburgok politikáját és a magyar rendek ellenállását. Közben

vizsgálni kell a magyar gazdaságban végbemenő változásokat. A tanulók ismerjék a Habsburg Birodalom államait és tartományait, benne Csehország és Magyarország helyzetét és szerepét.

- Tudják Erdély jelentőségét.
- Legyen képük az ország szellemi életéről a felvilágosult abszolutizmus idején.
- Értsék a felvilágosult abszolutizmus eszmerendszerének és politikai elképzeléseinek főbb koncepcionális vonásait.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Magyarország újjáépülése a 18. században. Magyarország a Habsburg Birodalomban. Mária Terézia. Jozefinizmus és felvilágosodás. A felvilágosodás és a nemzeti ébredés. Forrásfeldolgozás – oktatásügy, iskolák. Környezetünk a 18. században.	<p><i>Eltérő források összevetése:</i> Demográfiai viszonyok – térképek, grafikonok, írott források.</p> <p><i>Jegyzet készítése előadás alapján:</i> Művelődés a 18. században.</p> <p><i>Ismeretterjesztő szövegek, szakirodalom felhasználása – kiselőadások tartása:</i> II. József ellentmondásos történelmi személyisége.</p> <p><i>Vita rendezése:</i> II. József – magyar rendek.</p> <p><i>Lényegkiemelés:</i> Ábra készítése az államszervezetről, kettős vámhatárról.</p> <p><i>Tárgyi emlékek bemutatása előszóban:</i> A kor öltöztékeinek, a mezőgazdasági eszközöknek, a korabeli fegyvereknek és épületeknek a bemutatása képek segítségével.</p> <p><i>Változások, történelmi folyamatok bemutatása:</i> A társadalom, a népesség, a gazdaság alakulásának végigkísérése.</p> <p><i>Időszámítás:</i> Magyarországi és európai események kronológiai párhuzamba állítása.</p> <p><i>Térképhasználat:</i> Demográfiai, etnikai, vallási viszonyok elemzése térképek alapján.</p>
Összesen: 8 óra Emelt szinten: 14 óra	

III. A polgári átalakulás kora (1776–1849)

Célok:

- A tanulók kapjanak képet Európa polgári átalakulásának és az USA létrejöttének jelentőségéről, és lényegéről a politikai-társadalmi életre, a civilizációra, az emberek mindennapi életére vonatkozólag. Ismerjék meg és értsék azokat a nagy eszmei áramlatokat, amelyek a polgári átalakulás velejárói és azokat a feszültségeket, amelyeket az új társadalmi elrendeződés keltett. Legyen képük Európa új társadalmi, gazdasági, politikai modelljéről.
- Tudják és értsék a nagy francia forradalom és az amerikai függetlenségi háború legfőbb eseményeit, lényegét és világtörténelmi hatását. Tudjanak következtetni a forradalmak okaira, legyenek képesek felismerni az ok-okozati kapcsolatokat, átlátni és összekapcsolni azokat a legfőbb okokat, amelyek át rajzolták Európa térképét és megváltoztatták az emberek gondolkodását. Ismerje azokat az új szellemi és kulturális, művészeti irányzatokat, amelyek ezzel együtt jártak. Lehetőleg minél önállóbban elemezzék a Függetlenségi nyilatkozatot, az Emberi és polgári jogok nyilatkozatát és a francia forradalom más iratát. Próbáljon meg elemző felsorolást készíteni Napóleon egyéniségéről, tetteiről. Készítsen térképes összeállítást az 1848-as európai forradalmakról. Próbálja meg felsorolni a legfontosabb találmányokat és a legjelentősebb társadalmi változásokat.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
<p>Köztársaság Észak-Amerikában. Az USA alkotmánya. A francia abszolutizmus bukása. A feudalizmus épületének lebontása. Emberi és polgári jogok nyilatkozata – forráselemzés. A királyság bukása. A jakobinusok diktatúrája. Napóleon katonai diktatúrája. A Szent szövetség Európája. Európa határain túl.</p> <p>Az ipari forradalom. Az ipari forradalom társadalmi és politikai következményei. Gazdasági, társadalmi és politikai elméletek – forráselemzés. A népek tavasza. Forradalmak 1848–49-ben. Tudomány és a művészetek.</p> <p>Összesen: 19 óra Emelt szinten: 27 óra</p>	<p><i>Írott források értelmezése, feldolgozása:</i> Függetlenségi nyilatkozat. Emberi és polgári jogok nyilatkozata, Saint Simon, Fourier, Louis Blanc, Kommunista kiáltvány.</p> <p><i>Eltérő források összevetése:</i> Ipari forradalom, demográfiai változások, városiasodás, közlekedés forradalma – térképek, diagramok, ábrák, képek írott források.</p> <p><i>Ismeretterjesztő szövegek felhasználása – kiselőadások tartása:</i> A kor művészete, tudományok fejlődése.</p> <p><i>Vita rendezése:</i> Liberálisok – szocialisták.</p> <p><i>Lényegkiemelés:</i> Táblázat készítése a francia forradalom szakaszairól. Vázlat készítése az 1848–49-es európai forradalmak céljairól, eredményeiről, társadalmi bázisukról.</p> <p><i>Tárgyi emlékek bemutatása előszóban:</i> A kor tálmányainak, esetleg működésüknek a bemutatása képek, ábrák segítségével. Képzőművészeti alkotások, épületek bemutatása.</p> <p><i>Változások, történelmi folyamatok bemutatása:</i> Az ipari forradalom kibontakozása.</p> <p><i>Időszámítás:</i> Összehasonlító időrendi táblázat készítése.</p> <p><i>Térképhasználát:</i> Fontos események nyomon követése térképen.</p>

IV. A polgárosodás kezdetei Magyarországon (1790–1847)

Célok

- Tudják és értik a nemzeti liberális mozgalom kialakulásának okait és következményeit. A reformmozgalom politikai, társadalmi és kulturális jelentőségét. Ismerjék azokat a politikai alternatívákat, amelyek Magyarország előtt álltak, és ezek ütközését. Lássák át az első reformországgyűléstől az 1848–1849-es forradalomig vezető eseménysor kronológiai és logikai menetét, s ebből vonják le a megfelelő következtetéseket.
- Ismerjék meg a reformkor fő eseményeit és tudják ezek hatását a hazai gondolkodási és kulturális fejlődésre. Értsék meg az alapvető összefüggéseket a nemzetközi és hazai politikai tényezők között. Ismerjék meg a legfőbb szellemi áramlatokat és politikai koncepciókat, azok képviselőinek alapvető munkáját. Értsék meg, hogy a koncepciók közötti küzdelem milyen tényezők alapján dőlt el.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
<p>Magyarország a francia forradalom és a napóleoni háborúk korában.</p> <p>A feudalizmus bomlásának jelei a gazdasági életben és a társadalomban.</p> <p>A reformeszmék kialakulása és elterjedése: Széchenyi programja.</p>	<p><i>Írott források értelmezése, feldolgozása:</i> Wesselényi, Pulszky, John Paget, Le Play, Széchenyi.</p> <p><i>Eltérő források összevetése:</i> Gazdasági élet – térképek, képek, ábrák, írott források.</p> <p><i>Források és szerzőik viszonya:</i> Pulszky Ferenc:</p>

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
<p>A reformmozgalom kibontakozása.</p> <p>Kossuth programja.</p> <p>Magyarország a forradalom előcsarnokában.</p> <p>A gazdasági élet föllendülése, a nemzeti kultúra virágkora, nemzetiségi kérdés.</p> <p>Forrásfeldolgozás: A reformkori magyar társadalom rétegződése és életviszonyai.</p> <p>Környezetünk a reformkorban.</p> <p>Összesen: 12 óra Emelt szinten: 20 óra</p>	<p>Életem és korom.</p> <p><i>Szakirodalom felhasználása – kisebb tanulmányok írása:</i> Reformkori politikusok portréja <i>Vita rendezése:</i> Udvar – reformellenzék. Konzervatívok – Liberálisok. Kossuth – Széchenyi.</p> <p><i>Tárgyi emlékek bemutatása előszóban:</i> A kor képzőművészeti alkotásainak, épületeinek bemutatása. Öltözködés.</p> <p><i>Változások, történelmi folyamatok bemutatása:</i> A gazdasági és társadalmi változások fejlődésének bemutatása.</p> <p><i>Időszámítás és térképhasználat:</i> Tematikus térképek elemzése.</p>

V. Forradalom és szabadságharc Magyarországon (1848–1849)

Célok

- A tanulók ismerjék meg a magyar forradalom és szabadságharc legfontosabb eseményeit és ezek nemzetközi összefüggéseit. Legyenek tisztában az áprilisi törvények jelentőségével: tudniuk kell, hogy a törvények szentesítésével lezárult az utolsó rendi országgyűlés, s a feudális viszonyok eltörlésével készen álltak az új, polgári Magyarország alapjai.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
<p>A márciusi forradalom és vívmányai.</p> <p>Forráselemzés: Az „áprilisi” törvények.</p> <p>Kísérlet a forradalom eredményeinek megszilárdítására.</p> <p>Összpontosított támadás a forradalmi Magyarország ellen.</p> <p>A szabadságharc tetőpontja.</p> <p>A szabadságharc veresége.</p> <p>Környezetünk 1848–1849-ben.</p> <p>Összesen: 8 óra Emelt szinten: 14 óra</p>	<p><i>Írott források értelmezése, feldolgozása:</i> Az „áprilisi” törvények.</p> <p><i>Eltérő források összevetése:</i> Buda ostroma – képek, térkép, írott forrás.</p> <p><i>Ismeretterjesztő szövegek felhasználása – ellentétes nézetek feltárása:</i> A Görgei-kérdés.</p> <p><i>Vita rendezése:</i> Kossuth – Görgei <i>Lényegkiemelés:</i> Táblázat vagy folyamatábra készítése a forradalom és szabadságharc eseményeiről, eredményeiről</p> <p><i>Tárgyi emlékek bemutatása előszóban:</i> A fegyverek bemutatása képek alapján.</p> <p><i>Tárgyi emlékek bemutatása:</i> Emlékhelyek megtekintése környezetünkben. Múzeumlátogatás.</p> <p><i>Időszámítás:</i> Időrendi táblázat készítése a legfontosabb eseményekről. <i>Térképhasználat:</i> Az események nyomon követése, a hadi események elemzése térképvázlatokon, Térképvázlatok készítése.</p>

VI. A nemzetállamok és az imperializmus kora (1849–1914)

Célok

- Azoknak az új tényezőknél a bemutatása, amelyek gyökeresen megváltoztatták Európa és a világ egy részének a képét. Az ipari forradalom és a termelési módok és keretek változásának és társadalmi hatásának megértetése, az új településformáktól kezdve az új életviszonyokig és egy újfajta piaci gondolkodásmódig és differenciált társadalmi igények ütközéséig. Ebből következően a termelés és a piac új igényeinek kerete, a nemzetállamok kialakulása és ennek szerepe az új eszmék és az új politikai, gazdasági, kulturális igények kialakításában. Hogy ment ez végbe Európában, Amerikában, s milyen hatással volt a gyarmati kontinensekre.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
<p>Anglia, Franciaország és az Orosz Birodalom (az 1850-es és a '60-as évek). Az olasz nemzeti állam megalapítása. A német egység kialakulása. Anglia. Az Európán kívüli világ. Az Egyesült Államok második forradalma. A nemzetközi munkásmozgalom (1849–1871). Az ipar és a tudomány új korszaka. Gondolkodás, művészet. A gazdaság új jelenségei. Hatalmi átrendeződés Európában. Nemzetállamok létrejötte a Balkánon (1850–1914). A világ felosztása. Oroszország a századfordulón. Japán és Kína a 20. század elején. A világháború előestéjén.</p> <p>Összesen: 19 óra Emelt szinten: 28 óra</p>	<p><i>Eltérő források összevetése:</i> Olasz és német egység – írott források, térképek.</p> <p><i>Jegyzet készítése előadás alapján:</i> A krími háború következményei Oroszországra nézve.</p> <p><i>Jegyzet készítése szakirodalom alapján:</i> Nagyhatalmi ellentétek.</p> <p><i>Ismeretterjesztő szövegek felhasználása – kiselőadások tartása:</i> Jelentős történelmi személyiségek</p> <p><i>Vita rendezése:</i> Amerika: északiak – déliek. <i>Lényegkiemelés:</i> Szövetségi rendszerek kialakulása – ábrák. <i>Tárgyi emlékek bemutatása élőszóban:</i> Az életmód változásai – élményszerű beszámoló képek, diák segítségével.</p> <p><i>Változások, történelmi folyamatok bemutatása:</i> Gazdasági, társadalmi, demográfiai változások. <i>Időszámítás:</i> Összehasonlító időrendi táblázat. <i>Térképhasználat:</i> Térképvázlat készítése a szövetségi rendszerekről.</p>

VII. A polgárosodás kibontakozása Magyarországon (1849–1914)

Célok

- Bemutatni és megértetni a tanulókkal az 1867-es kiegyezéshez vezető tényezőket, a kiegyezés jelentőségét Magyarország fejlődésére. Hogy ezzel út nyílt a gazdasági felemelkedéshez, egyfajta modernizációhoz, amelynek következtében megváltozott az élet Magyarországon. Létrejöttek a sajátos magyarországi társadalmi viszonyok. Az úri világ és a kétkezi ember világa. Felépült egy új, iparosodott, urbanizálódott Magyarország. Azt is láttatni kell azonban, hogy milyen más alternatívák voltak a kiegyezés előtt, miért ez valósult meg, s egy negyedszázad után milyen újabb alternatívákkal kellett szembenézni az országnak.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
<p>Kísérlet Magyarország beolvasztására. Az önkényuralom csődje és a kiegyezés. A dualista rendszer kiépítése. A dualizmus nyugalmi időszaka. A magyar gazdaság fejlődése a kiegyezés után. A magyar társadalom a dualizmus korában (Az életforma változásai). A magyar társadalom új jelenségei.</p>	<p><i>Írott források értelmezése, feldolgozása:</i> Deák hűsvéti cikke.</p> <p><i>Eltérő források összevetése:</i> Kiegyezés – írott forrás, ábra.</p> <p><i>Ismeretterjesztő szövegek felhasználása – ellentétes nézetek feltárása:</i> A kiegyezés megítélése.</p>

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
<p>A gazdaság új jelenségei Magyarországon. A dualizmus válsága. A tudomány és művészet a dualizmus korában. Környezetünk.</p> <p>Összesen: 13 óra Emelt szinten: 20 óra</p>	<p><i>Ismeretterjesztő szövegek felhasználása – kiselőadások tartása:</i> Az emigráció.</p> <p><i>Szakirodalom felhasználása – kisebb tanulmányok írása:</i> A magyarországi nemzetiségek és törekvéseik.</p> <p><i>Vita rendezése:</i> Kossuth – Deák. Kiegészítést ellenzők – támogatók. Magyarok – nemzetiségek.</p> <p><i>Lényegkiemelés:</i> A gazdasági fejlődés bemutatása ábrák, diagramok, grafikonok készítésével.</p> <p><i>Tárgyi emlékek bemutatása előszóban:</i> Képzőművészeti alkotások, épületek bemutatása, múzeumlátogatás, épületek megtekintése.</p> <p><i>Változások, történelmi folyamatok bemutatása:</i> A gazdasági, társadalmi viszonyok fejlődésének bemutatása.</p> <p><i>Időszámítás és térképfelhasználás:</i> Tematikus térképek elemzése.</p>

VIII. Mindennapi élet, életmódtörténet

Célok

- A javasolt témákat év közben és év végén is feldolgozhatjuk. A külön kiemelt anyagrészekben nem az ismereti elemek dominálnak, hanem az elmélyült megközelítés, az öntevékeny feldolgozás (a források, ábrák, képek, térképek, önálló anyaggyűjtés).

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
<p><i>A tanév során az alábbi témák közül legalább kettőt kötelező feldolgozni.</i></p> <p>A hatalmi ágak kialakulása és működése a kora újkortól napjainkig.</p> <p>Az iskola régen és ma.</p> <p>A nemzetiségi lét és kultúra fő kérdései az Osztrák–Magyar Monarchiában.</p> <p>A modern városfejlődés.</p> <p>Vallások és egyházak a dualizmus idején.</p>	<p><i>Írott források értelmezése, feldolgozása:</i> Az 1968-as nemzetiségi törvény.</p> <p><i>Eltérő források összevetése:</i> Hatalmi ágak. Írott források, ábrák. Városfejlődés. Képek, grafikonok, térképvázlatok, írott források.</p> <p><i>Jegyzet készítése szakirodalom alapján:</i> A magyarországi zsidóság a dualizmus korában.</p> <p><i>Ismeretterjesztő szövegek felhasználása – kiselőadások tartása:</i> nemzetiségi politikusok portréi. Jászi Oszkár a nemzetiségi kérdésről.</p> <p><i>Szakirodalom felhasználása – kisebb tanulmányok írása:</i> Oktatás a dualizmus korában.</p> <p><i>Vita rendezése:</i> Egyház és állam szétválasztása.</p> <p><i>Tárgyi emlékek bemutatása előszóban:</i> Taneszközök bemutatása. A korabeli iskolák élményszerű bemutatása. Korabeli épületek, közlekedési eszközök bemutatása.</p>

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
<p>Összesen: 6 óra Emelt szinten: 12 óra</p>	<p><i>Változások, történelmi folyamatok bemutatása:</i> A politikai intézményrendszer fejlődésének nyomon követése <i>Időszámítás és térképhasználat:</i> Tematikus térképek elemzése, térképvázlatok készítése.</p>

Követelmények

- Legyenek képesek a források, és a tankönyvi szöveg egybevetésére. Tudjanak bibliográfiákat készíteni az iskolai és közkönyvtárak, felhasználásával kiselőadások, vitaindítók céljára. Tudjanak jól felépített, szabadon előadott feleletet tartani történelmi témákról. Tudjanak ábrákat, térképeket és egyéb ismert és új ismerethordozókat értelmezni élőszóban, rövid felkészülés után. Tudjanak méréseket és becsléseket készíteni a térképen önállóan vagy szaktanári segítséggel (lakosságszám, népsűrűség, gazdasági fejlettség). Tudják a térképen ábrázolt jelenségeket beépíteni szóbeli és írásbeli feladatok megoldásába.

12. évfolyam

Évi óraszám: 96

Heti óraszám: 3

I. Az első világháború és következményei. Magyarország részvétele az első világháborúban (1914–1920)

Célok

- A tanulók tudják, hogy milyen okok vezettek a világháborúhoz, mik voltak a mélyebb és mik a felszíni tényezők. Igazodjanak el a két hatalmi tömb politikai és katonai stratégiai elképzeléseiben és vonjanak le belőle következtetéseket. Értsék az orosz forradalom kitörésének okait és következtessenek belőle a nemzetközi politikai erőviszonyok változására. Ismerjék a versailles-i békerendszer alapvető tényeit, tudják és értsék, hogy a győztes nagyhatalmakat milyen szándékok vezették. Legyenek képesek következtetni ebből az újabb ellentmondásokra, ellentétek alakulására a közép-kelet-európai régióban. Meg kell ismertetni és megértetni, hogy Magyarország milyen érdekek kapcsán és milyen szituációban keveredett bele a háborúba. Mik voltak az Osztrák–Magyar Monarchia hadicéljai. Milyen más alternatívák lettek volna? Hogyan vezette el a háborús bukás, a megoldatlan nemzetiségi és szociális helyzet az 1918–1919-es forradalmakig. A forradalmak milyen alternatívákat kínáltak. A békeszerződés milyen új helyzetet teremtett és ebben a helyzetben milyen alternatívát választott a hatalomra került konzervatív rendszer. Mit jelentett a korabeli Magyarországnak Trianon és hogyan fogadták a magyarok és a szomszéd országok.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
<p>Az első világháború kirobbanása. A háború. A cári rendszer megdöntése Oroszországban. A bolsevik hatalomátvétel, polgárháború. A háború lezárása: a Párizs környéki békék. Magyarország részvétele a háborúban. Az Osztrák–Magyar Monarchia összeomlása. Az őszirózsás forradalom. A köztársaságtól a proletárdiktatúráig. A Tanácsköztársaság. Az ellenforradalmi rendszer hatalomra kerülése. (1919. aug. 1.–1920. június), Trianon. A szomszédos országok és az uralmuk alá került Magyarország.</p>	<p><i>Írott források értelmezése, feldolgozása:</i> A wilsoni békejavaslat. Áprilisi tézisek. Békeszerződések. <i>Eltérő források összevetése:</i> Az első világháború – korabeli sajtó, irodalmi alkotások, képek. <i>Jegyzet készítése szakirodalom alapján:</i> Nagy történelmi személyiségek szerepének értékelése – Lenin, Károlyi Mihály. Saját vélemény kialakítása. <i>Ismeretterjesztő szövegek felhasználása – kiselőadások tartása:</i> A háború jellege. <i>Lényegkiemelés:</i> Táblázat készítése a háborúban felhasznált erőforrásokról, veszteségekről. <i>Tárgyi emlékek bemutatása élőszóban:</i> Fegyverek.</p>

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
<p>Összesen: 14 óra Emelt szinten: 18 óra</p>	<p><i>Változások, történelmi folyamatok bemutatása:</i> Az Antant fölényének kibontakozása. A Monarchia szétesése. A polgári köztársaság erőfeszítései, kudarcai.</p> <p><i>Időszámítás és térképhasználat:</i> Az események nyomon követése térképen. Összehasonlító kronológiai táblázat készítése. Térképábrák készítése Magyarországi területi változásáról.</p>

II. Két világháború között (1920–1939)

Célok

- Meg kell mutatni, hogyan rendeződött át a világ az I. világháború utáni negyedszázadban Európában, Amerikában és a gyarmati kontinenseken. A tanulóknak látniuk kell gyarmatosítás régi és új formáit, a tőkés világban kialakult hatalmi ellentéteket és azok megjelenési formáját. Érzékeltetni kell velük a különbséget az egyes régiók, fejlett országok, stagnálók és lemaradtak között, azt, hogy milyen volt a megálmodott és a megvalósult szocializmus. Ismerjék meg Sztálin útját a hatalom csúcsáig és az átrendezés következményeit. A tudomány új eredményeit. Új civilizációs vívmányokat, urbanizációt stb. Meg kell értetni, hogy mindez hogyan hatott az emberek életére, s e téren is hogyan növekedett a fejlett tőkés országok, Európa periferiái és a gyarmati országok közötti különbség. Szót ejteni Japán felzárkózásáról és hatalmi törekvéseiről.
- Meg kell világítani és megértetni, hogy milyen okok hozták létre a világválságot, s ez milyen új kihívás elé állította a tőkés nagyhatalmakat. A különböző politikai erők milyen alternatívákat ajánlottak a válságból való kilábalásra. Mit jelentett a válság a társadalmakra, emberekre nézve. Miért kellett az államnak fokozottan beavatkozni a politikai és gazdasági életbe. A válságból való kilábalás polgári demokratikus és totalitárius útjai. A tanulók lássák át és értsék meg a kiutak ellentmondásait és a II. világháborúhoz elvezető tényezőket.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
<p>Az újraszabott Európa gondjai (1920–1929). Új társadalmi jelenségek. A politikai viszonyok új vonásai. Olaszország és a fasiszmus. A Szovjetunió. A nagy gazdasági válság. Az USA és a New Deal. Nagy Britannia. Franciaország. Németország a '20-as években. A német fasiszmus. Kelet-Közép-Európa a két háború között. Az Európán túli világ. Nemzetközi viszonyok (1930–1936). Diktatúrák előretörése (1936–1938). Tudomány és művészetek.</p> <p>Összesen: 18 óra Emelt szinten: 24 óra</p>	<p><i>Írott források értelmezése, feldolgozása:</i> Diktatúrák, diktátorok. Hitler és Mussolini beszédei. Elemzés, véleménynyilvánítás.</p> <p><i>Eltérő források összevetése:</i> Szovjetunió. 1936-os alkotmány, dokumentumfilm részletek, irodalmi alkotások, visszaemlékezések.</p> <p><i>Ismeretterjesztő szövegek felhasználása – kiselőadások tartása:</i> Jelentős történelmi személyiségek bemutatása.</p> <p><i>Szakirodalom felhasználása – kisebb tanulmányok írása:</i> A válság kezelésére kialakult elméletek és azok gyakorlati megvalósítása.</p> <p><i>Lényegkiemelés:</i> A gazdasági válság. Termelés visszaesés, munkanélküliség – táblázatok, grafikonok alapján.</p> <p><i>Változások, történelmi folyamatok bemutatása:</i> Új társadalmi jelenségek kialakulása. Az életmód változásai. A válság kialakulásának okai. A diktatúrák kialakulásának okai, működési mechanizmusuk. Kelet-Közép Európa sajátos fejlődési vonásai.</p> <p><i>Időszámítás:</i> Az európai és világesemények szinkronban látása – időrendi táblázat készítése.</p> <p><i>Térképhasználat:</i> A háború utáni területi változások nyomon követése.</p>

III. Magyarország a két világháború között (1920–1939)

Célok

- A tanulóknak látniuk kell, hogy milyen gazdasági, politikai, művelődési helyzetet hozott az ország „átszabása”, mi volt ezzel kapcsolatban a győztes nagyhatalmak célja. Meg kell érteniük, hogy mi volt a Horthy Magyarország fő politikai törekvése, milyen volt a társadalompolitika az 1920-as években. Érteniük kell, hogy miért sújtotta a nagy válság különösen súlyosan Magyarországot, a válság milyen ellentéteket és erővonalakat hozott felszínre, ezek milyen alternatívákat ajánlottak. Többoldalúan meg kell kísérelni láttatni, mi volt a lényege a Gömbös-féle politikának, s miért volt ennek a megoldásnak akkor jelentős tömegbázisa. Hogyan vezetett a korábnál erősebb kötődéshez Németországhoz, s ez miért vezetett el a II. világháborúban való részvételhez. Ugyanakkor arról is valamelyest képet kell adni, hogy ez milyen társadalmi és szociális politikát indukált, s hogyan hatott a kultúrára.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
<p>Az ellenforradalmi rendszer konszolidációja. A bethleni rendszer politikai viszonyai. A magyar gazdaság és népesség a két világháború között. A magyar társadalom a két világháború között. A gazdasági világválság hatása és következményei Magyarországon. Tengelyorientáció és belpolitikai jobbrtolódás Gömbös miniszterelnöksége idején. Bel- és külpolitika a '30-as évek végén. A határon túli magyar kisebbségek. Művelődés és szellemi élet. Környezetünk.</p> <p>Összesen: 12 óra Emelt szinten: 17 óra</p>	<p><i>Írott források értelmezése, feldolgozása:</i> Bethlen–Peyer paktum. Bethlen feljegyzései a Mussolinivel folytatott tárgyalásokról. Gömbös nemzeti munkaterve.</p> <p><i>Eltérő források összevetése:</i> Életmód, társadalom – írott források, képek, korabeli filmfelvételek, visszaemlékezések, irodalmi alkotások.</p> <p><i>Ismeretterjesztő szövegek felhasználása – ellentétes nézetek feltárása:</i> A korszak jelentős személyiségeinek megítélése. Horthy Miklós, Bethlen István, Teleki Pál.</p> <p><i>Ismeretterjesztő szövegek felhasználása – kiselőadások tartása:</i> A határon túli magyarság kulturális, szellemi élete.</p> <p><i>Szakirodalom felhasználása – tanulmányok írása:</i> Közgondolkodás és kulturális viszonyok a Horthy-korszakban.</p> <p><i>Vita rendezése:</i> Külpolitikai törekvések a harmincas években.</p> <p><i>Lényegkiemelés:</i> A válság következményei. Grafikonok, táblázatok készítése.</p> <p><i>Tárgyi emlékek bemutatása élőszóban:</i> Képzőművészeti alkotások, öltözködés, divat bemutatása képek alapján.</p> <p><i>Változások, történelmi folyamatok bemutatása:</i> Gazdasági, társadalmi változások bemutatása.</p> <p><i>Időszámítás és térképhasználat:</i> A magyar és európai események szinkronban látása, időrendi táblázat.</p>

IV. A második világháború, Magyarország részvétele a második világháborúban (1939–1945)

Célok

- A tanulók legyenek tisztában a háború okaival, a háború legfontosabb eseményeivel. Ismerjék meg, milyen pusztítással és áldozatokkal járt ez a háború. Meg kell érteniük, milyen tényezők határozták meg Magyarország helyzetét a második világháborúban a tengelyhatalmak oldalán, és miért volt sikertelen a kiugrási kísérlet.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
<p>„Villámháborúk” évei (1939. szept. 1.–1941. június). A tengelyhatalmak támadásában. Az antifasiszta koalíció első sikerei (1941. június–1943. július). Magyarország – a fegyveres semlegességtől a háborúig. A totális háború. Az antifasiszta szövetség támadása (1943. Július–1944. December). A győzelem éve. Magyarország a háborúban (1941. december–1944. március). A német megszállás, a háború végső szakasza Magyarországon.</p> <p>Összesen: 10 óra Emelt szinten: 15 óra</p>	<p><i>Írott források értelmezése, feldolgozása:</i> Teleki búcsúlevele. Horthy 1944. okt. 15-i kiáltványa. A jaltai konferencia határozatai. <i>Eltérő források összevetése:</i> Filmhíradó, korabeli újságcikkek (A média forrásértéke és manipulációs szerepe), visszaemlékezések, irodalmi alkotások, filmek. <i>Szakirodalom felhasználása – kiselőadások tartása:</i> Egy-egy hadvezér, politikus szerepének a bemutatása. Rommel, Montgomery, Roosevelt, Churchill. Egy jelentős esemény élményszerű bemutatása. Sztálingrád, El Alamein, második front megnyitása. <i>Vita rendezése:</i> Második front megnyitása. Churchill – Sztálin. <i>Lényegkiemelés:</i> A fő frontvonalak a háború során. <i>Tárgyi emlékek bemutatása előszóban:</i> Fegyverek, képek, dokumentumfilmek alapján. <i>Változások, történelmi folyamatok bemutatása:</i> Az antifasiszta koalíció formálódása, felülkerekedése. Magyarország háborúba sodródása. <i>Időszámítás:</i> A világ-, az európai és a magyar események bemutatása – időrendi táblázatban. <i>Térképhasználát:</i> Az események nyomon követe-se térképen. Térképvázlatok készítése egy-egy jelentős eseményről.</p>

V. A jelenkor (1945–napjainkig)

Célok

- Átfogó képet kell nyújtani a háború utáni helyzetről. Arról az új szituációról, amit az antifasiszta koalíció győzelme, Európa és Ázsia országai óriási anyagi és emberveszteségei, a nagyhatalmak együttese, majd ellentétei okoztak. Megmutatni és megértetni, hogy az USA és a Szovjetunió voltak a háború tulajdonképpeni győztesei, a háborús győzelem kétpólusúvá rendezte át a világot. A világ újabb elrendezését atomkorszak kísérte. (Katonai nagyhatalmak.) Közben folyt a kettéosztott Európa politikai újrendezése és újjáépítése. Kiegyenlítő, vagy legalább egyensúlyozó tényezőként nőtt az ENSZ szerepe. Egyértelműen tisztázandó, hogy mit jelentett a hidegháború, a tömbpolitika, s ez a megosztottság mit hozott az egyik, és mit a másik világ számára. Milyen tényezők és hogyan építették be ezt a kétpólusú világot, milyen technikai, tudományos és kulturális hatások érvényesültek.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
<p>Nemzetközi viszonyok a második világháború után. Közép-Kelet Európa és a Balkán. A hidegháború kibontakozása és tetőpontja. A Szovjetunió és Közép-Kelet Európa a hidegháború éveiben. Nyugat-Európa az 1950–1970-es években. A gyarmati rendszer felbomlása. Az Egyesült Államok a világpolitikában. Reformkísérletek és válság a szovjet birodalomban. A szovjet birodalom összeomlása. Az európai integráció.</p>	<p><i>Írott források értelmezése, feldolgozása:</i> ENSZ alapokmány. Hidegháború: Churchill beszédei, Truman kongresszusi üzenete, a Kominform 1947. októberi elemzése. <i>Eltérő források összevetése – ellentétes nézetek bemutatása:</i> A szovjet birodalom összeomlása: írott források, dokumentumfilmek, képek. <i>Jegyzet készítése szakirodalom alapján:</i> A kommunista diktatúra kialakulása egy-egy kelet-európai országban. <i>Ismeretterjesztő szövegek felhasználása – kiselőadások tartása:</i> Az életmód változásai. <i>Szakirodalom felhasználása – tanulmányok írása:</i></p>

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
<p>Összesen: 14 óra Emelt szinten: 20 óra</p>	<p>Az integráció. Az Európai Unióhoz való csatlakozás hatása az egyes országokban. <i>Vita rendezése:</i> Az integráció előnyei, hátrányai. <i>Lényegkiemelés:</i> Gazdasági, társadalmi változások bemutatása táblázatok, diagramok alapján, ilyenek készítése.</p> <p><i>Változások, történelmi folyamatok bemutatása:</i> A kommunista rendszerek válságának és bukásának okai. <i>Időszámítás és térképhasználat:</i> A különböző fejlődési régiók megkülönböztetése.</p>

VI. Magyarország a második világháború után (1945–napjainkig)

Célok:

- Bemutatni és megértetni, hogy a demokrácia megteremtésének kísérlete miért nem lehetett sikeres 1945 után. A tanulóknak látniuk kell, hogy milyen volt a kiépülő diktatúra, hogy megértsék az 1956-os forradalom okait. Ismerniük kell a forradalom legfontosabb követeléseit, eredményeit és a nemzetközi hátterét. Meg kell értetni, hogy a Kádár rendszer a korábbi éra előzményeiből és az 1956-os forradalomból, egyben annak leveréséből nőtt ki, és ennek a helyzetnek milyen előnyeit és terheit hozta belpolitikailag és az adott nemzetközi helyzetben. A tanuló lehetőleg a saját gondolatmenetével, következtetéseivel jusson el annak a felismeréséig, hogy milyen volt a rendszer mozgásteret és konfrontációs lehetősége. Milyen utakon és módokon igyekezett a rendszer tömegbázist biztosítani, s hogy tudta fenntartani a társadalmi békét. Milyen próbálkozásai voltak kül- és belpolitikailag saját átmentésére, s mik voltak összeomlásának bel- és külpolitikai tényezői.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
<p>Az új magyar államiság megszületése és az első demokratikus reformok. A párizsi békeszerződés és a magyar kisebbség. A koalíciós kormányzás és az újjáépítés. Az egypártrendszer létrejötte és működése Magyarországon. Az „ötvenes” évek. A Rákosi diktatúra válsága. Az 1956-os magyar forradalom. A forradalom leverése. A pártállami rendszer helyreállítása. Változó gazdaság és társadalom az 1960–1970-es években. Rendszerváltás Magyarországon az 1980–1990-es évek fordulóján. A demokratikus rendszer intézményi keretei Magyarországon.</p> <p>Összesen: 14 óra Emelt szinten: 20 óra</p>	<p><i>Írott források értelmezése, feldolgozása:</i> A Magyar Nemzeti Függetlenségi Front programja, Nagy Imre 1953. július 4.-i parlamenti beszéde. <i>Eltérő források összevetése:</i> Az ötvenes évek: Írott források, képek, korabeli filmhíradók. <i>Szakirodalom felhasználása – ellentétes nézetek feltárása:</i> Rendszerváltás. Eltérő álláspontok bemutatása. <i>Szakirodalom felhasználása – kiselőadások tartása:</i> Kitelepítések. <i>Szakirodalom felhasználása – tanulmányok írása:</i> A diktatúra hatása az emberek gondolkodására, viselkedésére, mindennapi életükre. <i>Vita rendezése:</i> Rendszerváltók. <i>Lényegkiemelés:</i> A rendszerváltás előtti és utáni politikai berendezkedés bemutatása ábrán, és ezek összehasonlítása. <i>Változások, történelmi folyamatok bemutatása:</i> A demokratikus út lehetősége és kudarca. <i>Időszámítás és térképhasználat:</i> Magyarországi események egybevetése a nemzetközi eseményekkel.</p>

VII. Mindennapi élet, életmódtörténet

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
<p><i>A tanév során az alábbi témák közül legalább kettőt kötelező feldolgozni.</i></p> <p>Demográfiai és etnikai változások a magyar történelemben.</p> <p>A népiirtás a múltban, a közelmúltban és a jelenben.</p> <p>Fogyasztói társadalom és az ökológia, a fenntartható fejlődés.</p> <p>A média és a közgondolkodás.</p> <p>Érdekvérvényesítés és érdekképviselet a mai Magyarországon.</p> <p>Elitkultúra és tömegkultúra.</p> <p>Összesen: 6 óra Emelt szinten: 10 óra</p>	<p><i>Írott források értelmezése, feldolgozása:</i> Visszaemlékezések a kitelepítésekről, haláltáborok túlélőinek visszaemlékezései.</p> <p><i>Eltérő források összevetése:</i> A népiirtás: dokumentumfilmek, filmek, irodalmi alkotások, írott források.</p> <p><i>Jegyzet készítése szakirodalom alapján:</i> A média és a manipuláció.</p> <p><i>Szakirodalom felhasználása – ellentétes nézetek feltárása:</i> Érdekképviseletek, érdekvédelem érvényesülése Magyarországon.</p> <p><i>Szakirodalom felhasználása – kiselőadások tartása.</i></p> <p><i>Szakirodalom felhasználása – kisebb tanulmányok írása:</i> A tömegkultúra.</p> <p><i>Vita rendezése:</i> A média szerepe a 20. században.</p> <p><i>Lényegkiemelés:</i> Demográfiai és etnikai táblázatok készítése és elemzése.</p> <p><i>Változások, történelmi folyamatok bemutatása:</i> A demográfiai és etnikai változások okai.</p> <p><i>Térképhasználat:</i> Tematikus térképek használata.</p>
<p>A középiskolai tananyag összegző, rendszerező ismételése.</p> <p>Összesen: 8 óra Emelt szinten: 20 óra</p>	

Követelmények

- Legyenek képesek a források, és a tankönyvi szöveg egybevetésére. Tudjanak bibliográfiákat készíteni az iskolai és közkönyvtárak felhasználásával kiselőadások, vitaindítók céljára. Tudjanak jól felépített, szabadon előadott feleletet tartani történelmi témákról. Tudjanak ábrákat, térképeket, egyéb ismert és új ismerethordozókat értelmezni élőszóban, rövid felkészülés után. Tudjanak méréseket és becsléseket készíteni a térképen önállóan vagy szaktanári segítséggel (lakosságszám, népsűrűség, gazdasági fejlettség). Tudják a térképen ábrázolt jelenségeket beépíteni szóbeli és írásbeli feladatok megoldásába.

A tanulók értékelésének általános elvei, módszerei

A tanulók ellenőrzésére és értékelésére minden témakör lezárásakor, és lehetőleg havonta legalább egy alkalommal kerüljön sor. Az értékelés alapját a tanulóknak a témakör feldolgozása során végzett tevékenységei, az egyéni ellenőrzések során nyújtott teljesítményei, valamint a csoportokban végzett munkáik és együttműködések adják. A témakörök lezárásakor célszerű feladatlapos ellenőrzést alkalmazni, amely lehetőséget ad a tanulók tényismereti tudásán túl a különböző készségek és képességek szintjének mérésére is. Az értékelés szóban és érdemjeggyel történjen. Az értékelésnél figyelembe kell venni az életkori sajátosságokat, azt, hogy az adott tanuló hogyan fejlődött önmagához, előző teljesítményszintjéhez képest. Az értékelés alapját a kerettantervben meghatározott követelmények adják, teljesítésük a továbbhaladás feltétele.

Felkészítés a kétszintű érettségi vizsgára

A középszintű történelem érettségi vizsga az iskolában történik. A tanulóknak – a korábbiaktól eltérően – nemcsak szóban, hanem írásban is számot kell adniuk felkészültségükről. Az írásbeli vizsga feladatlapját a vizsgaközpont állítja össze. Javítása és értékelése az iskolában történik a központi javítási útmutató alapján. A szóbeli vizsga tételsorait – mint hagyományosan is – a szaktanár állítja össze a vizsgaleírásban ajánlott szempontok figyelembevételével. A teljesítmények pontozásos értékelését is ő végzi.

Az **emelt szintű érettségi vizsgát** nem az iskolában teszik le a tanulók. Szervezése, valamint az **írásbeli** feladatlap és a **szóbeli** tételsor összeállítása, a tanulói teljesítmények értékelése egyaránt a vizsgaközpont feladata. A jelöltek érettségi vizsgára való felkészítése mindkét vizsgaszintben az iskola, a szaktanár feladata. A felkészítés időkereteit kormányrendelet szabályozza.

A történelem tantárgy kimeneti követelményeit az érettségi vizsga követelményei határozzák meg.

A történelem érettségi vizsga célja

A vizsga azt hivatott mérni, hogy a középiskolát befejező diák

- rendelkezik-e a történeti gondolkodásmód kialakulásához szükséges alapokkal;
- birtokában van-e az alapvető történelmi tényeknek;
- tudja-e használni a történelmi fogalmakat, a szaknyelvet;
- képes-e ismereteit szóban és írásban előadni;
- elsajátította azokat a képességeket és ismereteket, amelyekkel a történelmi eseményeket és jelenségeket értelmezni tudja;
- képes-e a történelmi forrásokat – legyenek akár eredeti források, akár a múltról szóló feldolgozások – vizsgálni és elemezni, a múlt emberének életét reálisan elképzelni;
- fel tudja-e használni történeti ismereteit arra, hogy a jelenkor társadalmi jelenségeit értelmezze;
- képes-e az érvekkel alátámasztott, árnyalt és tényszerű történelmi értékeléseket előnyben részesíteni a leegyszerűsítő véleményekkel szemben.

A követelményekben:

- nagyobb súllyal szerepelnek a képesség jellegű követelmények, valamint azok az elemzési szempontok és történelmi ismeretek, amelyek a jelen világának megértéséhez szükségesek,
- több figyelmet kapnak a társadalmi, gazdasági és kulturális folyamatok, illetve azok a készségek és ismeretek, amelyek az egyes korszakok komplex, életszerű bemutatásához szükségesek,
- fontos szerep jut a politika- és eseménytörténet mellett a társadalom-, a gazdaság-, a művelődés- és mentalitástörténetnek is.

A **középszintű vizsga** a jelöltektől az egyszerűbb ismeretszerzési eljárásokat, kifejezőképeségeket, a rendszerezés és alkalmazás alapvető formáit, valamint a történelmi ítéletalkotás készségének kialakulását várja. Az érettségi vizsgára való felkészítés folyamatosan történik a négy év során a korábban már ismertetett elvek alapján és óraszámok keretei között.

Az **emelt szintű vizsga** elsősorban a felsőoktatásban történelmet tovább tanulni szándékozó vizsgázó képességeit és ismereteit vizsgálja. A történelmi tények és adatok tágabb körét kéri számon. A jelöltektől a középszintű követelményeket meghaladó bonyolultabb ismeretszerzési eljárásokat, kifejezőképeségeket, összetettebb rendszerezési, alkalmazási, összehasonlítás és elemzési szempontokat, valamint magasabb fokú gondolkodási műveleteket, önállóbb ítéletalkotási készségeket vár el.

Az emelt szintű érettségi vizsgára való felkészítés 9. és 10. évfolyamon a megadott alapóraszámokban, míg a 11. évfolyamon heti 4 (évi 148), 12. évfolyamon heti 4,5 (évi 144) órában történik az emelt szintű oktatás. A kerettanterv egy olyan lehetőséget vázol fel, ahol az emelt szintű képzésben résztvevő tanulók külön tanulócsoportot alkotnak.

Ennek az emelt szintű képzésnek a tartalmi követelményei nem térnek el az alapképzéstől, így a rendelkezésre álló időkeretet a tananyag alaposabb, mélyebb elsajátítására, az emelt szintű vizsgán megkövetelt magasabb szintű készségek kialakítására fordítjuk. Az egyes témaköröknél a fejlesztési feladatok eléréséhez szükséges tevékenységi formák és módszerbeli eljárások meghatározása választékot jelent a szaktanár számára, eldöntheti, hogy ezek közül melyeket alkalmazza az emelt szintű érettségire készülő diákok esetében. Ezért nem tartottuk szükségesnek az emelt szintű oktatás külön részletezését.

TÁRSADALOMISMERET

9–10. ÉVFOLYAM

Bevezetés

Az önálló tematikával megjelenő, de a történelem tantárgy kereteiben is oktatható tantárgy olyan tudásterületeken nyújt rendszeres ismereteket, amelyek közvetlenül segítik a diákok társadalmi beilleszkedését, és hozzájárulnak a tudatos életvezetés kialakításához.

Célok és feladat

- Felkészíteni a diákokat a felelős társadalmi szerepvállalásra, a demokratikus közéletben való aktív részvételre, helytállásra a munka és az üzleti élet területén
- Ismerjék meg a jog alapelveit, az állam intézményeit, a társadalom életének legfőbb vonásait, valamint a gazdaság működését.
- Legyenek tisztában az Európai Unió politikai rendszerével, napjaink nemzetközi konfliktusaival.
- Szerezzenek ismereteket a szűkös erőforrásokkal való gazdálkodás lehetőségeiről.
- Támponokat kell nyújtani a tanulóknak a mindennapos élethelyzetekben való eligazodáshoz, személyiségük és kapcsolataik tudatos formálásához.
- Be kell mutatni az ezredforduló nagy civilizációs változásait, a kultúra, a társadalom, a gazdaság és a természet világában zajló folyamatok rendszerösszefüggéseit.
- Korunk legégetőbb kérdéseiben a tantárgy segítsen eligazodni egy olyan nemzedéknek, melynek egyéni és nemzeti identitását már a globális integrációs fejlemények által meghatározott szellemi környezetben kell felépítenie.
- Folytassanak kommunikációt olyan témakörökről, mint a mai magyar társadalom és gazdaság, a vállalkozás, a munkavállalás.
- Meg kell tanítani őket vitát folytatni oly módon, hogy saját véleményüket érthetően megfogalmazzák, mások véleményét pedig türelmesen meghallgassák.
- Legyenek képesek önálló véleményt megfogalmazni társadalmi jelenségekről.
- Legyenek önállóan megfogalmazott kérdéseik a tárgyalt témával kapcsolatban.

Továbbiakban a témakörök tartalmi meghatározása mellett a kerettanterv a fejlesztési feladatok módszerekkel összefüggő aspektusaira tér ki elsősorban.

9. évfolyam

Évi óraszám: 37

Heti óraszám: 1

I. Állampolgári ismeretek

Célok

- A társadalmi együttélés szabályainak tudatos belátáson alapuló kritikai elsajátítása.
- A jogérzék és a felelősségtudat együttes fejlesztése.
- Az önálló életvezetés és meggyőződés kialakításához, a mások véleményének megéréséhez és tiszteltetéséhez szükséges kognitív és kommunikatív képességek kibontakoztatása.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
<p>A társadalmi szabályok. A társadalmi együttélés szabályainak eredete és rendeltetése. Szokás, hagyomány, erkölcs, jog, illem.</p> <p>Az egyén és a jog. Az emberi alapjogok. A jogegyenlőség elve. A gyermekek jogai. Diákjogok. Jogok és kötelességek a családban és az iskolában.</p>	<p><i>Esetelemzés:</i> Jogsérelem – konkrét példa elemzése</p> <p><i>Szerepjáték:</i> Iskolai konfliktusok bemutatása.</p> <p><i>Vita:</i> Magyarország Uniós csatlakozásának kérdései.</p>

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
<p>Politikai ismeretek. Államformák, politikai rendszerek. Az alkotmányosság alapelvei és védelme. A hatalmi ágak megkülönböztetése. Az állam és polgárai. A demokrácia működése. A nyilvánosság. Választás, döntés, konfliktuskezelés. A politika intézményrendszere a mai Magyarországon és az Európai Unió országaiban. Nemzetközi konfliktusok, szövetségi rendszerek. Háború és béke. Magánérdek, közakarat, közjó. Társadalmi és politikai konfliktusok. Autonómia és szolidaritás. A társadalmi igazságosság kérdése. Politikai és szociális jogok. A kisebbségek helyzete és jogai. Az állam feladatai. Közpolitikák. A közigazgatás szintjei és ágazatai. Az önkormányzatiság. A szubszidiaritás elve. Civil szervezetek szerepe.</p> <p>Összesen: 17 óra</p>	<p><i>Egyéni és közös anyaggyűjtés:</i> A rendszerváltás utáni választási eredmények.</p> <p><i>Történelmi, jogi és irodalmi példák feldolgozása:</i> Erkölc és jog. Magánérdek – közakarat.</p> <p><i>Egyes témák nyomon követése sajtóban, tömegkommunikáció más területein:</i> Társadalmi konfliktusok. Szociális jogok. Eutanázia.</p>

II. Társadalmi ismeretek

Célok

- Olyan közösségi magatartás kialakítása, melyben az autonómia és a szolidaritás igénye között összhangot teremt a felismerés, hogy a közjó előmozdítása, a mások iránti türelem és segítőkészség az egyén önmegvalósításának nem korlátja, hanem elengedhetetlen feltétele.
- A társadalomelmélet alapfogalmainak és a demokratikus gondolkodásmód jellegzetességeinek ismerete.
- Az önálló értelmezés, vizsgálódás és következtetés képességének elmélyítése a személyes tapasztalatok, valamint a hagyományos és modern információforrásokból származó ismeretek feldolgozásánál.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
<p>A család Nemzedékek együttélése. A család funkciói és történelmi változásai. Nemi szerepek a családban és a társadalomban. A nemek kapcsolatának átalakulása. A házasság. Változások a gyermek- és ifjúkor tartamában, illetve társadalmi megítélésében. Konfliktushelyzetek a családban. A népességszám és a várható életkor alakulásának kérdései Magyarországon.</p> <p>Kultúra, közösség Egyén, közösség, társadalom. Tanulás és szocializáció. Az élő hagyomány. Kultúrák párbeszéde: önismeret és nyitottság.</p> <p>A társadalom élete A társadalom rétegződése életkor, nemek, műveltség, vagyoni helyzet, foglalkozás, településformák, vallás és etnikum szerint. Életmód és társadalmi helyzet összefüggései. Kisebbségi élethelyzetek. Előítélet, tolerancia, szolidaritás. Az életmód elemei. Munkaidő, szabadidő. A társadalmi helyzet változásai: egyéni és csoportos mobilitás. Társadalmi konfliktusok keletkezése és kezelése.</p> <p>Összesen: 17 óra</p>	<p><i>Esetelemzés:</i> Településforma és az egyén társadalmi helyzetének összefüggései konkrét példák alapján.</p> <p><i>Szerepjáték:</i> Családi konfliktusok.</p> <p><i>Vita:</i> Nemzedékek együttélése: előnyök, hátrányok.</p> <p><i>Egyéni és közös anyaggyűjtés:</i> Magyarországi kisebbségek száma, területi elhelyezkedése, kultúrája.</p> <p><i>Történelmi, jogi és irodalmi példák feldolgozása:</i> Nemek kapcsolata, nemi szerepek átalakulása.</p> <p><i>Egyes témák nyomon követése a sajtóban és a tömegkommunikáció más területein:</i> Előítételek a mai magyar társadalomban.</p>

Követelmények

- A tanuló ismerje meg a társadalmi együttélés szabályait, legyen tisztában alapvető jogaival és kötelességeivel. Ismerje a Magyar Köztársaság állam- és közigazgatási intézményrendszerét.
- A tanuló legyen képes társadalmi problémák azonosítására, összetevőik felismerésére, ezek megvitatására, önálló véleményalkotásra.

10. évfolyam

Évi óraszám: 18

Heti óraszám: 0,5

I. Gazdasági és vállalkozási ismeretek

Célok

- A vállalkozói szemléletű, az egyéni és társadalmi előnyök és kockázatok mérlegelésére képes gazdálkodói magatartás kibontakoztatása.
- Az alkotó munka megbecsülésén, a hivatástudat fejlesztésén alapuló pályorientáció elősegítése.
- Gazdasági folyamatok és döntési helyzetek elemzéséhez szükséges ismeretek elsajátítása. A tervezés és elemzés képességeinek fejlesztése az alábbi területeken: üzleti vállalkozás, munkavállalás, pályázatkészítés, üzleti terv, családi költségvetés.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
<p>Vállalkozások A vállalkozások csoportosítása méret, tevékenységi kör, vállalkozási forma, tulajdonforma szerint. Egy kisvállalkozás alapítása (ötlet, terv, piac, források,). Profit, árbevétel, költségek. A vállalkozás sikerességének és kudarcának főbb okai. Marketingszemlélet, marketing eszközök. A nonprofit szféra főbb területei és sajátosságai. Vállalkozói tulajdonságok.</p> <p>A munka világa Munkaviszony, munkaszerződés, kollektív szerződés. A munkáltató és a munkavállaló kapcsolata. Egyéni és kollektív érdekek, érdekképviselő, érdekvédelmi szervezetek. Munkaerőpiac. Álláskeresés.</p> <p>Nemzetgazdaság A költségvetés. Termelés, szolgáltatások, infrastruktúra. A gazdaság főbb sarokpontjai – gazdasági növekedés, foglalkoztatottság, infláció, belső egyensúly (költségvetés), külső egyensúly (fizetési mérleg), adósságállomány. A költségvetési hiány okai, veszélyei. Adók (személyi jövedelemadó, ÁFA, társasági adó, helyi adók). Konjunktúra és válság. A főbb nemzetgazdasági teljesítménymutatók (GDP, GNP).</p> <p>Összesen: 7 óra</p>	<p><i>Gazdasági szövegek olvasása.</i></p> <p><i>Grafikonok, táblák elemzése.</i></p> <p><i>Vita gazdasági problémák megoldási lehetőségeiről.</i></p> <p><i>Önálló forrásgyűjtés gazdasági témákban.</i></p> <p><i>Gazdasági tevékenységek tervezése.</i></p> <p><i>Szituációs játékok (pl. felvételi elbeszélgetés, értékesítés).</i></p> <p><i>Rövidfilmek elemzése.</i></p> <p><i>Internetről céginformációk, pénzügyi információk, hírek gyűjtése.</i></p>

II. Világgazdaság

Célok

- A tanulók szerezzenek ismereteket a világgazdasági folyamatok megértéséhez, elemzéséhez, a magyar és világgazdasági jelenségek összefüggéseinek feltárásához.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
<p>Külkereskedelem, export, import. A külgazdasági kapcsolatok főbb fajtái, a külkereskedelem. Az export, import hazai jellemzői. Valuták, árfolyamok. A kereskedelem korlátai. Vámok, protekcionizmus. Hazánk és a nemzetközi gazdasági szervezetek (IMF, Világbank, WTO – volt GATT). Az EU-tagság gazdasági nézőpontból. Az EU-tagság előnyei és hátrányai gazdasági szempontok alapján, (pl. a munkaerő, tőke mobilitása milyen hatással lesz a diákok, mint leendő munkavállalók, vállalkozók életére). Összesen: 5 óra</p>	<p><i>Gazdasági szövegek olvasása.</i> <i>Grafikonok, táblák elemzése.</i> <i>Vita gazdasági problémák megoldási lehetőségeiről.</i> <i>Önálló forrásgyűjtés gazdasági témákban.</i></p>

III. Jelenismeret

Célok

- A fejlesztési törekvések középpontjában itt a globalizáció kihívásaira válaszolni képes egyéni és kollektív magatartás alapjainak megteremtése áll. Ennek előfeltétele az új kommunikációs és kulturális környezetben való önálló tájékozódás képessége. Diákjaiknak meg kell ismerkedniük a modernizáció főbb trendjeivel és ellentmondásaival.
- Kívánatos a mai világgazdaságban érvényesülő törvényszerűségek megértése, a folyamatok hatásmechanizmusainak és dinamikájának ismerete. A nemzeti és európai identitás értelmének és jelentőségének felfogása. A természeti környezetben az emberi beavatkozás hatására végbemenő változások társadalmi és gazdasági meghatározottságának sokoldalú értelmezése.
- Az életmód átalakulásával kapcsolatos kockázatok és dilemmák kezelésére képes, autonóm értékkelő magatartás kialakításának elősegítése.

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
<p>Az új gazdasági világrénd A növekedés dilemmái. A racionális gazdasági magatartás összetevői a piacgazdaságban. A mikro- és makroökonómia konfliktusai. A „láthatatlan kéz” és a „közlegelők tragédiája”. Állam és piac. Ökonómia és ökológia.</p> <p>Kultúra és globalizáció; az életmód átalakulása A tömegkultúra jelenségeinek értelmezése. A kulturális sokféleség jelentősége és a fennmaradását fenyegető tendenciák. Civilizációs és környezeti ártalmak. Mentálhigiénés problémák és beilleszkedési zavarok a felnőtté válás életszakaszában. A technikai civilizáció és a gazdasági növekedés hatása a természeti környezetre.</p> <p>Összesen: 6 óra</p>	<p><i>Esetfeldolgozás:</i> Egy ipari üzem okozta környezeti kár, szennyezés.</p> <p><i>Esetelemzés, értelmezés:</i> Költségvetési dilemmák</p> <p><i>Egyéni és csoportos anyaggyűjtés.</i></p> <p><i>Kurrens irodalom, sajtó, dokumentumok önálló feldolgozása.</i></p> <p><i>Csoportmunka:</i> Egy téma feldolgozása, az interneten gyűjtött információk alapján.</p> <p><i>Megbeszélés, feldolgozás:</i> Civilizációs ártalmak.</p> <p><i>Vita:</i> Globalizáció és nemzeti kultúra.</p> <p><i>Szerepjáték:</i> Nukleáris hulladékártó építése: Lakók, környezetvédők, a tároló védelmezői.</p>

Követelmények

- Tudjanak példát mondani arra, hogy mivel foglalkozik egy vállalkozás. Legyenek képesek önálló véleményt formálni egy-egy gazdasági probléma okairól és megoldási lehetőségeiről.
- A tanuló ismerje korunk modernizációs és globális folyamatait, legyen képes az önálló tájékozódásra és véleményformálásra a felmerülő világhelyeségekkkel és hazai problémákkal kapcsolatban.

EMBERISMERET ÉS ETIKA

11–12. ÉVFOLYAM

Bevezetés

Minden tapasztalatszerzés és gondolkodás végső soron az ember önmegértésének elmélyítését szolgálja. Az etika oktatásának alapvető célja, hogy fogalmi kereteket nyújtson az ember sajátos léthelyzetének és az emberi együttélés alapelveinek értelmezéséhez. Bemutatja az emberi kapcsolatok világát és tudatosítja azokat az értékdilemmákat, melyek a tetteiért felelős lény, az ember sorsától elválaszthatatlanok. Megismerteti a helyes magatartás és a jó döntés vezérelveiről, az erények mibenlétéről folyó – civilizációknak történetével egyidős – disputában kiérlelt főbb álláspontokkal, értékelvekkkel és érvelési módokkal.

Célok, feladatok

- Az erkölcsi érzék kiművelése, a saját magunk és a mások sorsáért viselt felelősség tudatosítása, a választási helyzetek elemzése.
- Az önálló tájékozódáshoz és a tudatos életvezetéshez szükséges jellemvonások, készségek és ismeretek fejlesztése.
- Elemi szintű jártasság elsajátítása az etikai gondolkodás alapkérdéseiben, fejlődésének főbb állomásait és a legfontosabb etikai érvelési módokat illetően.
- Az etikai álláspontok megvitatásának képessége, a saját meggyőződés kommunikálásához és a mások meggyőződésének megértéséhez, tiszteletéhez szükséges intellektuális képességek kifejlesztése.
- A civilizációkban általánosan elfogadott etikai és életvezetési normák értelmének sokoldalú megvilágítása.

11. évfolyam

Évi óraszám: 18

Heti óraszám: 0,5

I. Az erkölcsi lény

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
<p>Én és te. A másik szerepe az öntudatos én kialakulásában. Az öntudat reflexivitása és nyitottsága. Önazonosság és önmegvalósítás a társas kapcsolatokban. Autonómia és egymásra utaltság. Összesen: 3 óra</p>	<p>A magunk és mások sorsáért viselt felelősség tudatosítása.</p> <p><i>Döntési szituációk elemzése</i></p> <p><i>Szövegelemzés</i></p>

II. Az erkölcsi cselekedet

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
<p>A szabadság értelmezése különféle bölcseleti iskolák felfogása szerint. A választás szabadsága és az ember felelőssége. A tetteinkért viselt felelősség és a mások sorsáért ránk háruló felelősség összefüggése. Szándék és következmény. Törvény és lelkiismeret. A szenvedés tapasztalata és magyarázatai. Az ember bűnössége és jóra valóssága a keresztény hagyományban. Jó és rossz megkülönböztetésének képessége. Az erkölcsi törvénykezés egyetemesség igénye és a lehetséges jó életformák sokfélesége. Materiális és formális etikák. Összesen: 5 óra</p>	<p>Az önálló tájékozódáshoz és a tudatos életvezetéshez szükséges jellemvonások, készségek és ismeretek fejlesztése.</p> <p><i>Szövegelemzés.</i></p> <p><i>Feladatok, példák, erkölcsi dilemmák felismerésének és értelmezésének gyakoroltatására.</i></p> <p><i>Az irodalmi tanulmányok során megismert esetek feldolgozása.</i></p>

III. Az etika megalapozása

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A tekintélyelvű, természetjogi (teleologikus), kötelesség-, utilitárius, felelősség- és konszenzusetikák érvelési módjának alapjai és összefüggése, az etikai gondolkodás történetéből vett klasszikus példák alapján. Összesen: 2 óra	Elemi szintű jártasság elsajátítása az etikai gondolkodás alapkérdéseiben. <i>Szövegelemzés.</i>

IV. Az erények és a jellem

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A jellem és az illem. Képességek és erények. Törekvés a jóra (a jó akarat).Önnevelés, önfegyelem. Erkölcsei alapértékek az európai civilizációban: a személyiség integritása, kényszermentesség, kölcsönösség, méltányosság, részvét, tisztelet, odaadás, a szenvedésokozás tilalma. Összesen: 5 óra	Az etikai álláspontok megvitatásának képessége, a saját meggyőződés kommunikálásához és a mások meggyőződésének megértéséhez, tiszteletéhez szükséges intellektuális képességek fejlesztése. <i>Szövegelemzés.</i> <i>Irányított viták.</i>

V. Személy és erkölcs

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Életcélok és szükségletek. A jólét fogalma. Az élet minősége. A személyes kapcsolatok erkölcsi dilemmái. Családi kapcsolatok, házasság, nemi erkölcs. Barátság, részvét, segítség. Munkaerkölcs. Etikus fogyasztás. Példakövetés, példaképek. Összesen: 3 óra	<i>Mindennapos élethelyzetek, döntési szituációk elemzése.</i> <i>Irányított vita.</i> <i>Szerepjáték.</i>

12. évfolyam

Évi óraszám: 16

Heti óraszám: 0,5

I. Társadalom és erkölcs

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Etikai közösség és társadalom. Erkölcs és jog eltérő illetékessége. Személyes elkötelezettség és tolerancia. Hazaszeretet. A társadalmi identitás szerkezete. Erkölcs és politika. Törvénytisztelet és a polgári engedetlenség iránti kötelesség. Társadalmi szolidaritás, társadalmi igazságosság. Etika és gazdaság Összesen: 6 óra.	A civilizációnkban általánosan elfogadott etikai és életvezetési normák sokoldalú megvilágítása. <i>Szövegelemzés.</i> <i>A történelmi tanulmányok során megismert esetek feldolgozása etikai tartalmuk szerint.</i> <i>Mindennapos élethelyzetek, döntési szituációk elemzése.</i>

II. Vallás és erkölcs

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
<p>A kereszténység erkölcsi tanításának lényege. Az ó- és újszövetségi etika összefüggése. Az ember léthelyzete és felelőssége a keresztény egyházak és más világvallások felfogása szerint. A keresztény erkölcsi felfogás hatása az európai civilizáció fejlődésére. Vallás-erkölcs és világi etika viszonya. Az etika transzcendens megalapozásának igénye.</p> <p>Összesen: 6 óra</p>	<p>Az etikai gondolkodás és vallás viszonyának megértése.</p> <p><i>Szövegelemzés.</i></p>

III. Korunk erkölcsi kihívásai

Tartalom	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
<p>A tudományos-technológiai fejlődés etikai dilemmái. A géntechnológiai, a születésszabályozás, a népességrobbanás, a modern orvoslás, az öregedés és az emberhez méltó halál erkölcsi kérdései.</p> <p>Összesen: 4 óra</p>	<p><i>Feladatok, példák az erkölcsi dilemmák felismerésének és értelmezésének gyakorlására.</i></p> <p><i>Irányított viták.</i></p>

Követelmények

- A tanuló ismerje az etika alapfogalmainak jelentését. Tanulja meg felismerni az erkölcsi értékek konfliktusát mindennapos élethelyzetekben. Tudjon érvelni saját etikai meggyőződése mellett. Értse és értelmezze felelősségét a maga és a mások sorsáért, a földi élővilág jövőjéért.